

Johan Lydal
Mårvn. 4
Tåsen, Oslo.

salgspris 25 øre

Nr. 8 — 4. årg.

Mandag 16. mai 1949

GRUNNLOVENS DAG

De nasjonale festdager skifter både i valør og verdi, men fremst blant de norske minnedager står i vår tid 17. mai, 7. juni og 8. mai. Hver av dem skifter i lys og skygge, hver av dem kan være gjenstand for både objektive og subjektive betraktninger.

La oss bare ta 8. mai. Hva kunne ikke denn dag ha vært, hvis ikke hatet og hevnen hadde fordunklet den spontane glede og slått grumme sår som det vil ta årtier å hele og som vil sette ar etter seg i historien. Og for så å fortsette: 7. juni har også sine sårmerker, og det går ennå lang tid før vi har belyst den historiske sannhet om det stormaktsspill, som ble drevet bak kulisserne og som har hatt følger helt opp i våre dager.

Hva 17. mai angår, så ligger denne dags opprinnelse så pass fjernt, at vi nærmest har den historiske oversikt. Men fjernt, at vi på det nærmeste har den historiske oversikt. Men ennå er det slik, at når den feires, kan man fristes til å bruke August Strindbergs halvt spøkefulle ord til Bjørnstjerne Bjørnson: Du lyver som en festtaler. For i den hastemte nasjonalismes navn er det skrytt og løyet meget omkring denne dag og gitt løfer, som aldri ble holdt, fordi egennytten som oftest overskygget det som var meningen med dagens feiring: at fellesskapet, at folkets vel, skulle beskyttes og gjøre oss til et enig folk. Den tid ligger like så langt tilbake, da en enkelt klasse brukte dagen til hatetfulle opptog mot dem som feiret grunnlovens fødselsdag, og hvor klassemotsetningene førte til at det koke i folkemassene. I dag synes det å være sandreklighet om feiringen, men samtidig synes sansen for Grunnlovens verdier og vernet om den å være blitt svakere og svakere, slik at det frihetsbegrep som var forbundet med dens feiring er blitt mer og mer frynset i kantene. Det er ikke lenger noen tendende ideologi som stråler omkring den, bare materielle fordeler. Og hva verre er: Vi glir gradvis nedover mot tvangsstyre, byråkratisme, utrettelig overvåking og politioppsett med alt og alle. Kort sagt totalitarisme.

Engang da Grunnloven ble til, ble den bygget på mange fremmede forbilder, som fikk mer eller mindre innflytelse på den. Vi kan nevne den svenske regjeringsform av 1809 om regjeringsmyndigheten og det konstitusjonelle ansvar, den franske monarkiske forfatning av 3. september 1791 om kongens sanksjonsrett, den bataviske republikks forfatning av 1798 om lagtingets organisasjon, den nordamerikanske unionsforfatning om representantenes rettsstilling og kanskje også den spanske forfatning av 1812. Men i det hele ble dog Grunnloven av 17. mai 1814 et originalt verk vidt forskjellig fra enhver av de nevnte forfatninger. Ved denne og ved kongevalget hadde Norge fullendt sin organisasjon som suveren, monarkistisk styrt stat, og så ble oppgaven å forsvare den mot ytre fiender.

Det har vært sagt om den norske bonde, at i hans hus var det Grunnloven, Bibelen og Stortingstidende som var den formeste lesning, og slik var det vel også ned i gjennom årene, så lenge den opprinnelige, nasjonale bevissthet var våken. Vi arbeidet oss etterhvert og i indre kamp framover til et folkestyre, men det ble så ofte glemt, at folkestyre, demokrati, ikke bør være et system, men et kall, ikke noe statisk, men noe dynamisk, noe som bygges på menneskets kvalitet. Og man hadde så sjelden evnen til å se, at hvis dette kall ble sviktet, så kom de uhemmede, rivaliserende krefters samfunnsødeleggende spill og skiftende systemers navbrutte kamper — veien til undergang.

Nils Collett Vogt sa engang: 80-årene måtte alt skje senest i morgen. Vi kan visst med atskillig rett si det samme i dag, da vi er midt oppe i en sosial og økonomisk revolusjon, hvor et flertall i tinget uten flertall i folket — altså demokratiet karikatur — holder på å omdanne hele landets næringspolitiske struktur og gjennomfører økonomisk uvederheftige sosiale reformer under en evneløs opposisjons bivåning av de gamle frihetsbegrepers gravlegging. Og for den som har evnen til å se, står det mer og mer klart, at så vel vårt som hele det vesteuropeiske styre er blitt til et demokratisk despoti, en eksekutivmakt gjennom synlig og usynlig innflytelse på alt og

alle. Men i det demokratiet regjerer således, skjer det med forsøk på å opprettholde den illusjon, at alle samfunnets medlemmer bestemmer over det hele. Den demokratiske almenvilje innvikler seg på denne måte i strid med seg selv og med friheten, og jo mer despotisk dette styre blir, desto mer kommer det i strid med samfunnets interesser og desto mindre blir det skikket til å vareta det hele samfunns vel.

Det er noe som vi vil kalle frihetens nådeløse ansvar, og det må vi både kjenne og erkjenne. Det må være klart for oss, at det såkalte demokrati vil ha liten betydning for oss sammenliknet med samfunnet. Skulle vi bli stillet overfor en konflikt av så dyptgående natur, at vi hadde valget mellom samfunnet og demokratiet undergang, ville vel ikke mange av oss være i tvil om, hvor våre sympatier var å finne. Men i dag er det vel likefram formastelig å stille et slikt spørsmål. For guden Baal er mektig og blind og skriker eter nye ofre.

Likevel kan det være grunn til å stille dette spørsmål og kanskje ved leilighet utdype det nærmere, stille det som motvekt mot 17. mai talernes mange og svulstige ord om friheten og fellesskapet. Og det er dobbelt grunn til å stille det, når der den ene dag tales så hjertevarmt om den nasjonale selvstendighet, mens 3-partiets utenriksminister den neste dag kommer hjem fra London og erklærer, at vi må finne oss i å fine litt på suvereniteten. Han skal jo være med å knekke nøtter med de store gutta i Europarådet.

La oss bare være klar over dette, når minnene om vår grunnlovs tilblivelse feires. For idag er alt flytende. Bonden hadde sin bibel, som han trodde på som den evige sannhet. I dag er det vel så som så med denne troen, det har prestene sørget for. Han hadde Stortingstidende, som for ham var selve livets puls. I dag er det vel nærmest begredelsens bok. Og han hadde Grunnloven innbundet i stive permer. I dag er den en hul bok, hvor bladene blir mer og mer møllspiste. Det begynte allerede i 80-årene, det fortsatte med konsesjonslovenes virvar etter 1905, og i vår egen tid har vi problemene omkring paragrafene 17, 97 og 100, blant mange flere, som har skapt skjebne ikke bare for den femtedel av befolkningen som direkte eller indirekte er rammet av dem, men som innevarsler en ny oppløsende tid, en ny demoralisasjon overfor rettsbegrepene og individets rettigheter og selvhevdelse.

La oss i dag stanse her, for det skal ikke være noen festtale. Og så ber vi våre lesere selv å gjøre seg opp en mening om stillingen.

Snorre Sturlason forteller om Ragnhild, Halvdan Svartes hustru, som ble mor til Harald Hårfagre: Hun drømte at hun stod i haven og tok en torn ut av sin serk. Og som hun stod og holdt den, vokste tornen og ble til et stort tre. Det nådde jorden og ble rotfast, og det løftet seg høyt mot himmelen. Nederst var treet blodrødt, lenger oppe på stammen skinnende grønt og opp mot grenverket snehvitt. Det gikk mange grener ut fra stammen, somme høyt oppe, andre et stykke ned. Kvistene på grenene var så store at de strakte seg over hele Norge og enda lengere ut.

Vi skal vokte oss for å henfalle til nasjonalismens fortærende lyrikk, men vi mener at det er atskillig lærdom å hente fra dette. Er treet rotfast i dag? Og grenene? Begynner de ikke å skygge betenkelig over norsk jord slik at det livgivende lys fra allverdens felles sol holdes ute og jorden blir karrigere og karrigere?

Det kan på grunnlovens dag være berettiget å spørre om dette, spørre i frihetens nådeløse ansvars navn. Vil vi søke sannheten — og friheten — så må vi først erkjenne, at uten et nytt, impulserende menneskebilde, vil ingen ny verden kunne skapes. Og der står vi i dag, mens rødmenende flagg blaffer i vinden over et land som har krav på alle våre evner og på ethvert offer — endog det å sette sitt eget navn og rykte på spill for å redde det gjennom brendingene. Husk på det, du som ofret, og glem det heller ikke du som i dag er statens bødde.

Revisjon av rettsoppgjøret Advokat Rød's rettskontor

Av høyesterettsadvokat Gustav Heber

har meget å gjøre

Har møtt motstand fra sakførerforeningen og justisdepartementet

Det er en glede å kunne hjelpe alle de dyktige og respektable NS-folk, som kommer til meg, sier advokat Rød

Straff er alltid et onde, som bør unngås overalt, hvor det ikke er sterkt nødvendig, og bør heller ikke anvendes i større utstrekning, enn det er strengt nødvendig og derfor anstendigvis kan unnlates. Vår jurylov er formet slik at den ikke ønsker noen dømt skyldig, uten at det også er overveiende sannsynlighet for, at vedkommende også virkelig er skyldig. Som bevis for, at noen virkelig er skyldig krever den mer enn majoritet innen juryen. Den krever at av 10 lagrettemenn skal flere enn 6 ha ansett den tiltalte for skyldig. Er 4 av dem av en annen mening, frifinnes tiltalte. Den krever videre, at enhver tiltalt skal behandles som en gentleman, inntil tilstrekkelig mange lagrettemenn har erklært ham for en forbryter, noe som på langt nær alltid blir overholdt av rette vedkommende.

Selv profesjonelle forbrytere gir juryloven en temmelig stor sjanse til å bli frifunnet. Lovens standpunkt er at den ikke ønsker enhver virkelig forbryter dømt. Er saken så tvilsom at 4 mann med alminnelig sundt mannevet ikke drister seg til å erklære ham skyldig, frifinnes han, uansett om det kan være mest sannsynlig at han er skyldig. Denne sjansen til i slike tvilstilfeller å bli frifunnet har man ved ulovlige provisoriske anordninger berøvet personer, som blir sikket for landsforræderi. — Man har videre berøvet dem adgangen til å få skyldspørsmålet avgjort gjennom klare og greie spørsmål og tilsvarende svar derpå. Man har videre berøvet dem adgangen til å øve kontroll med den rettsbehandling, som lagmannen i lukket rettsmøte gir de legmenn som deltar i domsavsigelsen. For at noen skal kunne dømmes skyldig i landsforræderi, er det absolutt nødvendig, at vedkommende hadde forstått at Norge fremdeles var i krig, dengang han foretok den handl. hvorfor han er blitt tiltalt. Var dette spørsmål blitt forel. en sivil lagrett på 10 mann, er det stor sannsynlighet for, at mange av de som nå er blitt dømt for landsforræderi, var blitt frifunnet av den grunn, at 4 eller flere menn innen lagretten ville ha funnet det serdeles tvilsomt om Norge på det tidspunkt var i krig, og i et hvert fall ha funnet det serdeles tvilsomt, om den tiltalte hadde hatt noen klar forståelse herav, og av den grunn ikke funnet tilstrekkelig bevis ført for at vedkommende hadde gjort seg skyldig i landsforræderi.

Under disse omstendigheter er det all grunn til å gi de dømte adgang til å få sin sak gjenopptatt for en lagmannsrett, som helt ut har å følge jurylovens regler. Hvis en slik domstol frifinner ham er det all grunn til å kassere den tidligere dom over ham. Dette er ikke annet enn simpel rettferdighet, og det er det de dømte har krav på og ikke noe generelt amnesti, som

i mange tilfeller vil kunne vise seg helt malplaset. Den samme rettferdighet, som vi pleier å vise like overfor profesjonelle forbrytere, plikter vi også å vise like overfor personer, som det kan vise seg er blitt helt uskyldig dømt for landsforræderi.

Der gis i dette vårt land ikke en jurist, som ikke, da han fikk sitt testimonium for bestått juridicum, med hånd og munn har lovet, at han ikke mot bedre vitende skal være med på å fremme en urettvis sak, men dette løfte strekker seg etter min mening så langt, at ingen jurist har rett til å forholde seg passiv og lukke øynene til, når han følger seg overbevist om at der begås urett, og at uskyldige personer blir dømt skyldige i handlinger de ikke har begått. Hvor megen mangel på sympati han ellers måtte ha for den dømte og uansett hvilken subjektiv mening han måtte ha angående vedkommendes nasjonale holdning eller det mer eller mindre tilbørlige i hans holdning, så har han ikke rett til å se igjennom fingrene med at der begås urett, for den plikter han å bekjempe, hvor han enn måtte møte den, og uansett hvilke former den søker å ikle seg eller hvilken maske den anlegger.

Oslo, 5/5 1949.

Gustav Heber.

Vi søker h.r.advokat Otto R. Rød som har kontor i Bygdø Alle 63. Vi finner ikke skiltet hans. Det viser seg at velvillige sjeler i nabolaget har revet det ned hver gang det ble satt opp. Slikt må ha en grunn. Den mann må det være noe ved.

Hvem er så advokat Rød? — Under krigen var han klar jessing. Hvorfor har det seg da at han i dag er en av de mest konsekvente og uredde motstandere av rettsoppgjøret mot de angivelige landssvikere? Jo fordi han er jurist. Ikke bare av utdannelse og levevei. Slike jurister har vi mange av, og de blomstrer for tiden. Men advokat Rød er jurist i dybere forstand — av kall. Han ser det som sin oppgave å fremme rett og hindre urett. Derfor står han i dag hvor han står.

Vi finner ham på tross av det manglende skilt. Han er kjent nok.

— Er det stor søkning til Deres rettskontor?

— Ja, jeg må si det er en jevn strøm av brev og besøk fra alle kanter av landet.

— Hvor lenge har De drevet Deres virksomhet?

— Et halvt års tid, og jeg har møtt stor forståelse, men også motstand og vanskeligheter.

— Har myndighetene gjort vanskeligheter?

— Ikke direkte. Men både Sakførerforeningen og Justisdepartementet har gitt uttrykk for at de misbilliger den oppgave jeg har tatt opp — og som de selv etter min mening har forsert — nemlig å rekke en hjelpende hånd til den som trenger det mest.

— Har De oppnådd positive resultater?

— Ja, underhånden mener jeg å ha hjulpet mange. Men rettsapparatet er en kvern som maler langsomt. Og derfor ligger det i sakens natur at jeg — bortsett fra et par mindre tilfeller — ikke kan peke på domsresultater. Jeg har imidlertid atskillelige saker under oppseiling. Og flere av dem er av stor prinsipiell interesse.

— Er advokat Rød, som har vært jessing og nå er kommet i kontakt med de såkalte landsforredere, hvilket inntrykk har De av menneskemateriellet blant Deres klienter?

— Jeg er slått av kvaliteten. Og jeg tror det er mange med meg som ikke har visst det. Storparten av de N.S.-folk som oppsøker meg er usedvanlig bra og respektable mennesker som det er en glede å kunne assistere.

«Visstnok er vi ennå vitne til mangt et offervillig løft, til seig og stolt utholdenhet. Men samtidig trer alle brist og svakheter skarpere fram i dette brogede allmennsystre. Pågående og ærgjerrige agitatorer får lett folkets øre, de oppjagede sinn slinger fra ytterlighet til ytterlighet, sindige råd møter mistro og hatskhet, og partifanatismen trer uhyggelig fram. Tap og nederlag straffes med banalysing eller død, folket krever stadig en syndebukk.»

Ja, hva er så dette? Er det en ubarmhjertig karakteristikk av vår egen tid, av tiden etter 1945, med dens uhyrlige rettsforfølgelse og med et folk oppfanatisert av bisper og små prester, av hjemkomne politikkere og en skrytende flokk av såkalte hjemmefrontmenn? Man kunne nesten tro det og si, at det var en hard men treffende karakteristikk. Men man må nok litt lengere tilbake i folkenes historie. Det er en skildring av det athenske demokratis nedgangs tid skrevet av rektor W. Fischer i en artikkel i «Kirke og Kultur» nr. 3, 1939. — Men det var kanskje ikke avveien, om vi tok lærdom av den, for det blir for sent, for det ser ut til at klokken snart ringer til avgang.

Da venstre svek en av sine merkesaker

Rettergangsordningen og dommen over NS-folkene

Johan Sverdrup ga i 1854 jurykravet — dette at skyldspørsmålet i straffesaker skal avgjøres av en lagrett bestående av 10 legdommere — stempel som den første venstresak. Han mente at denne sak var egnet til å bli hovedprogrammet for demokratiet. Og for denne sak ble der kjempet i mange og lange år under vekslende motstand fra høyre og svikt blant de mere radikale, inntil den ble gjennomført ved straffeprosessloven av 1887.

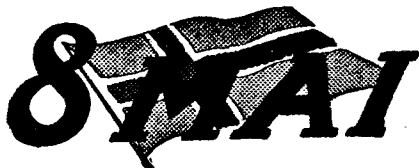
Venstre har senere ved enhver gunstig anledning prydet seg med denne seir for demokratiet, med mer eller mindre berettigelse. Men også venstre svek denne demokratiske merkesak, da det ble tale om rettergang mot NS-folkene. Da ble det ved «forordninger» fra Londonregjeringen ordnet slik at NS-folkene skulle dømmes av enslags lagrett bestående av 3 fagdommere og 4 legdommere. — Og dette skjedde av «praktiske grunner», hvilket vil si, at fagdommerne var med både å avgjøre skyldspørsmålet og utmålte straffen.

Det må være nedverdiggende for venstre, ja i det hele tatt for partiene til venstre, å måtte svike en av sine merkesaker for å være sikker på å få has på NS-folkene. At høyre uten motstand gikk med

på det er vel nærmest å betrakte som et rudiment fra den første strid om embetsmannsveldet, og at sosialister og kommunister sluttet seg til dette brudd på folkestyret, er et ytterligere bevis på at vi nærmer oss mer og mer politistaten etter mønster fra dem som herjer bak jernteppet. Men at venstre og bøndene, som knekket embetsmannsveldet og var maktfordelingens forkjemper, kunne nedverdiggende seg slik, det skulle man ikke ha trodd. Slik er det imidlertid og det skal ikke glemmes.

Forrådt av dem som vakt skulle være om demokratiets hellige rettigheter, ble NS-folkene ført til retterbenken. Med direktiv fra høyeste hold og med lagrettemennene som umælende dyr, eraktet fagdommerne at «anklagede burde ha visst» osv. Og så falt dommen.

Denne side av saken har vært lite belyst. Kanskje mest fordi juristene ofte har sett skjevt til lagrettens kjennelser. Men sikkert også fordi de fleste føler seg flau og pinlig berørt over å måtte gi en folkets sak på kanten for å sikre hevnen «strengt og effektivt». Men det skal ikke glemmes at de svek, og allikevel taler høytidelig om beskyttelse av demokratiet.

Redaktør og utgiver
NILS VEKDAL

Telefon 1330

Kristiansund N. Box 41

Bladet utkommer 2 ganger i mnd.

Abonnementspris
kr. 3,00 pr. kvartal.

Den store misnøye.

Hva er det som foregår i vårt folk i dag?

Etter fem års okkupasjon våknet folket til nytt liv med en ellevill jubel over den etterlengtede frihet, med en tiltakslust av den annen verden og med haugvis av planer som var laget i løndom og som nå skulle gjennomføres i en-to-tre. Penger var det nok av, kommunene stod vel rustet til nye oppgaver, og statens menn i fellesprogrammets samdrøktighet skulle skape nytt liv, nye tiltak, bedre kår for alle og frihet — fremfor alt demokratisk frihet.

Nå er det gått fire år siden disse brageløftene store tid med en likefrem hysterisk rus, som ga seg de mest overdådige utslag. Og nå er dagen derpå kommet. Alle er misfornøyet, alle er engstelige og tiltakslusten er kuet og knekket under byrdene av skatter og bak himmelhøye gjerdet av restriksjoner. Den staten, som mange så fram til som befrielsen, er blitt en hårdhjertet formynder, en tyrann, og livs- og arbeidsgleden er borte. Alle hugger løs på hverandre, ingen føler seg trygg for lovens arm, og amatørpolitikerne har stukket fingrene inn i det kompliserte urverk, som heter næringslivet, slik at det hele truer med å gå i stå.

Imens holder vi alle på å gå vnder i skjemaflommen. De primære yrker, jordbruk, skogbruk og fiskeri, er blitt til medier i den kamouflerte sosialiseringsspross. De sekundære yrker som industri, byggevirksomhet og gruvedrift kjemper med en uavlatelig skiftende arbeidsstokk, mangel på faglærte arbeidere og avhengig av den departementale administrasjon, mens det man kaller tertiære yrker, som omfatter all kundetjeneste fra handel til transport søkes lagt under formynderskapetets lammende hånd. Det er staten, som har tatt ledelsen i forsynings- og omsetningslivet, og på den måte får vi belgisk murstein istedetfor drivstoffer, lite og dårlig fisk selv i rekordårene, dårligere melk på grunn av såkalte rasjonaliseringer, lengere vei for husmoren til forsyningsstedene, fortsatt reguladetri med rasjoneringskort. Er det så å undres over at folket er misfornøyet — ikke bare med den sosialisierende regjering, men med den forvirrede, evaukaktige opposisjon, som er løst av fellesprogrammet.

Hjemmefronttortur på Akershus

Dette bilde fra Akershus i de glade vanvidds dager etter 8. mai 1945, viser en del hjemmefrontkarer som driver med straffeekseris og torturering.

En av hjemmefront«eltene» står og balanserer på ryggen av en fange mens en engelsk offiser ser på. Gruppen i forgrunnen betrakter en av fangene som ikke er i stand til å holde seg oppreist på grunn av mishandling.

Det ser ut til at folk er tilbøyelig til å ville gi opp. Mange vil selge gård og grunn, andre stanse sine verksteder, og bygde- og arbeiderungdommen vil ut av landet. I fjor dro ca. 2000 av dem over til Sverige, i år vil det bli gitt immigrasjonstillatelse for ca. 3000 til USA. Og mange, mange flere speider utover landegrensene i dette stavnsbundne landet, fordi de ser mulighetene stengt for seg her hjemme på grunn av restriksjoner og byråkratisme.

Dette er altså den nye tid, som alle så fram til med forventninger og løfter om innsats. Og så begynner refleksjonene. Gad vite om alt dette henger sammen med det demoraliserende landssvikoppjør, med den hat- og hevnlommen som nå er i ferd med å ebbe ut og som har etterlatt seg en snikende angst og en forvirrende tomhet endog blant dem, som skrek høyest for å skjule sin egen brøst. Ti tusener av landets beste kvinner og menn — det erkjennes nå alment etter oppvåkningen av rusen — er satt utenfor. Driftige og erfaringsrike krefter i næringslivet er sjaltet ut, tusener er fratatt sine driftsmidler, andre fryses ut av fagforeningstyraniet, og tross fagre løfter hevner staten seg i smålighet på sine egne tjenere. Felles for alle dem, som er rammet av hevns autoriserte sverd, er at de er gjort ansvarsløse i kraft av de rigorøse rettighetstap. Så står de der i dag og ser på sitt kjære og mishandlede land, som de ofret navn og rykte for å berge gjennom de onde år. De ser, at det legges i lenker og blir provins og kasteball for overmektige inter-

En justisminister i glasshus

— Det vil aldri bli gitt amnesti, sa justisministeren.

— Det skulle ikke justisministeren ha sagt, svarte Scharffenberg.

— Man skal aldri si aldri. Han skulle ha sagt: Det vil aldri bli gitt amnesti så lenge jeg er justisminister.

Mye vann er rent i havet siden den bese justisminister slynget ut denne tirade. Mye er kommet for dagen av det som man helst ikke ville skulle se dagens lys. Rømlingenes hallelujapatriotiske gloria skinner svakere dag for dag. Og kommer til å mørkne helt når alt kommer fram i lyset.

Men enda hviler mørket over landet. Andsmørke og enaretting preger avisene, kringkastingen. Av og til skjærer et steiflys gjennom skumringen. Som nå med major Langelands bok.

Denne major Langeland er øyensynlig ingen kastekjepp. Han har endog røkt den berømte jurist Andenes ut av sin hule. Nå gjør de opp seg

nasjonale krefter. De står og ser, men kan intet gjøre, fordi de, som kom hjem fra den fareløse landflyktighet, har makten og vil ha hevn for å skjule sine egne synder fra dengang da det ikke var forsøkt å redde det hele.

Er det ikke på tide å stanse opp og tenke? Er det ikke på tide å legge roret om, gjøre staten til en venn for oss alle og skape enighet, samling, livs- og arbeidsglede? Vi spør. Vi har ikke borgerlige rettigheter til å svare, men vi ser at tiden går og at klokken nærmer seg 12.

i mellom disse to — i Aftenposten. Det er ikke litet som kommer fram. Her bare fra avisens morgennummer 4. desbr. 1948:

«Professor Andenes har funnet ut at det var rettmessig handling når ledende menn i Trondheim etter tyske trusler bisto fienden med å bombe nabobyene. Skal det etter dette anses for gjeldende rett i Norge at en bys innbyggere — når de trues — skal ha rett til å redde sitt eget skinn ved å bistå fienden ved bombing av nabobyene?»

Det var i sannhet eine grausame Salbe.

Men også i arbeiderpartimannen N. K. Dahls bok «Stormaktenes kamp om Norge og Skandinavia 1939—40» skjærer enkelte streiflys gjennom partipropagandaen. Noen smakebiter også fra herr Dahl:

«Tyskerne fikk arbeidere til flyplassene ved å henvende seg til de norske kommunale organer. (Side 228).

Den nåværende justisminister har et førstehånds kjennskap til saken fordi han i 1940 satt i en sentral stilling i det kommunale apparat i Trondheim som leverte arbeidere til flyplassen.» (Side 229).

Det er en anerkjent erfaring vi har høstet under det såkalte rettsoppjør at de som var de feigeste under krigen har vært de kjekkeste etterpå. Og det er jo temmelig kjekt å slynge ut: Det vil aldri bli gitt amnesti. Halleluja-patriotisk og kjekt. Det er slike midler en må forsvare seg med når en sitter i glasshus.

Alfred Aasle

Vi ansetter

AVISGUTTER i alle byer. Gode vilkår. — Skriv til «8. Mai», Kristiansund N.

«DAGBLADET» ER REDD SIN FORTID

ANGREPET PÅ FRU HARSEM

Fru Harsem går fri på legettaest

Utstedt av hennes egen slektning

Generalkonsul Petter Harsem bor på Smestad sammen med sin frue, Ingeborg Harsem. Fruen fikk i sin tid et forelegg for sitt forhold under okkupasjonen. Byretten mottok imidlertid et brev hvor hun skrev at hun ikke kunne komme, og med brevet fulgte en legeattest, skrevet ut av doktor Otto Harsem, som er en slektning av henne.

På denne lægeerklæringen har fru Harsem hittil gått fri, så fantastisk det enn høres. Retten tilbød seg å sette rett hjemme hos henne, for å få en avgjørelse i forelegget på 40 000 kroner, men doktor Harsem mente at heller ikke det ville hun tåle.

Staten taper da 40 000 kroner hvis fru Harsem dør uten å bli dømt. Det er ille at myndighetene ikke kan gripe inn i slike saker, hvor en slektning brukes som læge. En offentlig læge bør øyeblikkelig reise opp på Smestad og undersøke om fru Harsem virkelig er så syk som hun utgir seg for.

Slik kan Dagbladet skrive.

Deres overfall på min syke hustru tvinger meg til å fremkomme med følgende faktiske beriktigelser og bemerkninger.

De lar det skinne gjennom at min hustru er sluppet fri p.g.a. en legeerklæring, som er skrevet av min nevø, dr. Otto Harsem. Dessverre er han for tiden i Amerika og kan derfor ikke nå ta til gjennmæle.

Min hustru har i de senere år vært under behandling av en rekke leger for sterk hjertefeil, anemi, nyresykdom med nyreblødning m.m. og hennes tilstand er i dag så dårlig at et slikt uvederheftig angrep, som De har framsatt, lett vil kunne få de verste følger. Her kan De komme til å stå likeoverfor et alvorlig ansvar.

Min syke hustru burde være forskånet for Deres uetterretteligheter. Kan De ikke la den slags være, så rett dem i et hvert fall mot meg.

Deres meddelelse om at min hustru i sin tid har fått et forelegg på kr. 40 000,— bygger på fri fantasi. Den kyniske anførsel om at hvis hun dør taper staten kr. 40 000,— savner således et hvert grunnlag.

Min hustru hadde ingen konstant formue — kun sitt innbo, som alt vesentlig var innkjøpt for 20—30 år siden, bevist gjennom en takstforretning fra 1918.

Min hustru har aldri blandet seg opp i politikk, bl.a. fordi hun naturlig nok var avskåret herfra p.g.a. sin sykdom som har plaget henne helt fra lenge før 1940.

I sine skandaløse skrivelser om generalkonsul Harsem har «Dagbladet» også funnet det tjenlig for sitt kassalg å rette et sjikanøst og ufyselig angrep på fru Harsem.

Intet middel er for simpelt for «kulturpersonene» Einar Skavlan.

I kampen, ikke mot Harsem personlig — da haan arbeide for ulykkelige medmennsker, bare er en sakt kassufasje for «Dagbladet» til å angripe og vanskeliggjøre det som nå er i gang for å lette tilværelsen for våre tusener av landsmenn som er rammet av «rettsoppgjøret», bruker «Dagbladet» alle de midler som kan klekkes ut i et sykt og av hat gjennomsyret sinn. Men heldigvis, denne gangen har nok «Dagbladet» skutt over mål.

Rettferdigheten og sannheten kan ikke stoppes av «Dagbladet», herr Skavlan.

De utførte en ynkelig og redd manns handling da De strøk Harsems sannhetsord om Dem selv. Men Deres handling er typisk for folk av Deres klasse. Det er Deres måte å lage tingene på, men det vil tross alle Deres krumspring ikke lykkes Dem å løpe fra Deres egen skygge. Fortiden den er ferlig den, Skavlan. Og hvor ubehagelig det enn er for Dem, så kan vi ved dette høve ikke unnlate å minne Dem om disse Deres egne ord — som De sikkert skrev i opportunistisk vellyst:

«Kongen og regjeringen lot avgjørende momenter gå forbi, flyktet i interesse for sin egen person til England og slepte endog sønner av vårt land — — » o.s.v.

De var stor i ordene dengang også — De, herr Skavlan.

Med dette offentliggjør vi generalkonsul Harsems svar på det skandaløse angrep på haas hustru, samt den del av artikkelen som herr Skavlan av frighet strøk:

Min hustru nektet å betale en øre, da hun fant et slikt krav urimelig og meningsløst. Til slutt fant mine sønner det riktig å ordne det ilagte forelegg på kr. 5000, for at hun skulle få den ro hun så absolutt trengte. Landsvikpolitiet lot henne aldri få ro og den nidkjære landssvikbetjent, Eidem, som også er omtalt i min bok: «Utrolig men sant», presenterte henne sogar i 1947 en arrestordre, tiltross for at han visste at hun var alvorlig syk.

Av min artikkel ble følgende ikke inntatt i Dagbladet:

Når jeg sammenligner min hustrus stilling under okkupasjonen og den DE INNTOK den første tid — i 1940 — tror jeg trygt jeg kan si, at hun har vist mer av det en nå kaller for god nasjonal holdning enn De gjorde. Jeg sikter da til Deres to artikler i Dagbladet den 10-6 og 14-6 1940, hvori De skriver at det norske folk nå måtte gå inn for aktivt samarbeide med

Hvem er hvem — eller A-partiet og Arbeidernes faglige landsorganisasjon

Twillingene og deres dobbeltspill

De fleste kjenner vel historien om tvillingguttene, som var så lik hverandre, at ingen kunne si hvem som var Oscar og hvem som var Konrad. Når de for med fanteri, kunne de lett skaffe alibi. — Oscar var Konrad og Konrad var Oscar, og alltid vred de seg unna. Men dobbeltspillet ble til slutt drevet så langt, at kameratene ikke lenger ville vite av noen av dem.

Vi kom til å tenke på denne historien, da vi ble stillet overfor samspillet mellom A-partiet og Arbeidernes faglige landsorganisasjon, hvor Oscar Torp og Konrad Nordahl spiller hver sin førsteviol.

Da stortinget på Oksviks foranledning debaterter «Industria» kom også forholdet mellom de to store arbeiderorganisasjoner i søkelyset. A-partiets parlamentariske fører, Oscar Torp, måtte da erkjenne, at A.F.L. er en politisk organisasjon. Han sa bl. a.:

«I Landsorganisasjonens egen formålsparagraf som er kjent av alle — og en skal huske som gjelder for alle som går inn i organisasjonen — heter det i punkt 4:

«I samarbeid med den politiske arbeiderbevegelse å virke for produksjon og omsetning.» Her er formålet klart uttrykt og her ligger også grunnlaget for det samarbeid som er til stede mellom Arbeiderpartiet og Den faglige Landsorganisasjon. Man kan si, og man har sagt, at Arbeiderpartiet og Landsorganisasjonen er brødre, man kan nesten si at de er siamesiske brødre, så nær er deres formål og oppgaver knyttet sammen. Det er derfor intet oppsiktsvekkende i at man her gir støtte, både moralsk og på annen måte.»

Det var i og for seg intet oppsiktsvekkende i denne uttalelse, men vi understreker den allikevel, fordi de siamesiske tvillinger fra tid til annen er ute med sine skøyestreker, slik at det er vanskelig å si hvem er hvem. Vi kan således eter stenografisk referat gjengi, hva formannen i A.F.L., Konrad Nordahl, fant å kunne si på Norges Håndels- og Kontorfunksjonærers Forbunds landsmøte sistleden november:

Fagorganisasjonen er en politisk organisasjon, det har dere hørt mange ganger. Går man inn

de tyske myndigheter og ta følgen av den nye stilling. Videre skrev De:

«Kongen og regjeringen lot avgjørende momenter gå forbi, flyktet i interesse for sin egen person til England og slepte endog sønner av vårt land med for å adlyde Englands befaling og interesser. De har latt oss i stikken. Vi må prøve å ordne oss uten dem.»

Disse Deres artikler har jeg referert i «Utrolig men sant» og jeg fristes til å spørre om det er Derfor De nu søker hevn hvor De enn kan finne den?

Hadde noen NS-mann skrevet noe slikt som De dengang gjorde hadde han visselig fått sin straff betydelig skjerpet. Det hadde sikkert ikke nyttet ham å unnskyld seg med at han var truet. Dommeren ville da ha spurt: hvorfor flyktet De ikke til Sverige, istedetfor å svekke Norges stridsevne? — eller noe lignende. Har ikke Dagbladet også hatt store inntekter av trykningsarbeider for tyskerne og NS? Riktignok indirekte, da trykkeriet ble bortleiet til funksjonærer. Men hadde det ikke vært mulig for styret å få stoppet dette, hvis De mente det var galt?

De mange selvmord, de mange mennesker som er blitt sinnssyke og nervevrak og nedbrutt etter frigjøringen tror jeg er en følge av den hemningsløse presse som har hatt fritt slag til å krenke medmennsker på det tarveligste. Dagbladet er etter min oppfatning en klar fører i denne trafikk. Men løssalget stiger og det er vel hovedsaken.

Oslo 6. mai 1949.

P. Harsem.

i fagorganisasjonen mister en den politiske frihet. Hvordan er nå dette? — L. O. er ikke mer politisk enn andre økonomiske organisasjoner i samfunnet. I L.O. kan hvem som helst stå uten å bli innrullert i noe politisk parti. Avis skremelsagitasjonen! Si til alle funksjonærer: Vi er ikke mer politisk enn andre.

Ja, hva skal man så tro? Begge kan jo ikke ha rett. Men en ting er det, hva man sier i stortinget, når presset blir hardt, et annet, hva man kan lokke med, når det gjelder om å gjøre den faglige organisasjon stor og sterk. Og folk flest lar seg villig lokke av de store ord om den personlige politiske frihet. For sent kommer de så til å erfare, at dobbeltspillet har gjort menigmann til slave av det politiske parti hvis livssyn de ikke deler.

«Fakta»,

boken av Vebjørn Stegner, om 9. april og deretter, koster kr.3.00 og kan nå bestilles i 8. mai.

En av hjemmefrontens største bidragsytere ble arrestert ved «frigjøringen»

Han ga ca. en halv million kroner til illegalt arbeide, derav ca. 70.000 kroner til nåværende statsadvokat Oftedal, Stavanger og domprost Kornelius

Tiden er inne til at det gjøres rede for hvordan pengene er anvendt:

Rundt om i landet driver «Erstatningsdirektoratets» på med tommeskruen. Og der dette offentlige «utpressningsvesen» ikke kan komme til med sine krav —, er det andre som f. eks. kommunale skattemyndigheter som går på jakt etter formodede skjulte skatter.

For en tid siden fikk vi kjennskap til en, med et mildt uttrykk, noe ekstraordinær skattesak, som nå en tid har gått på hengsler innen de kommunale byråkratiske vesener i en vestlandsby.

Vedkommende som er blitt offer for byråkratenes hensynsløse behandling, er en kjent forretningsmann, som gjorde en innsats på den «rette» siden under okkupasjonen, som få av de andre «nasjonale heltene» kan rose seg av.

For at det nevnte skattekrav — som dreier seg om flere hundre tusen kroner — skal få den rette bakgrunn, blir vi nødt til å legge fram et av de mest storslåtte bevis på hvor langt en mann kan gå i oppofrelse og ta personlig risiko for å hjelpe andre og den sak han mente var rett.

For å kunne skaffe penger til sitt eventyrlige og meget dristige illegale arbeid, tok han på seg arbeide for tyskerne. Han mente at det var best at tyskerne selv finansierte den kamp han drev mot dem. Og det gikk godt. Han tjente penger — mange penger.

At han mente dette alvorlig viser den uttalelse han kom med overfor den nåværende statsadvokat i landssviksaker, Erling Oftedal, allerede i 1940, straks etter at han hadde tatt på seg det tyske oppdrag. Nemlig den, at grunnen til at han fortsatte sin virksomhet for tyskerne var at han måtte tjene penger til sitt illegale arbeide. Og overfor ligningssjefene, i sin hjemby og en nabo by hvor han også drev sin virksomhet, hadde han gitt opplysninger om sitt arbeides art. Disse hetroelser førte til at han fikk lovnad om at han under okkupasjonen ikke skulle bli beskattet for sin virkelige inntekt, slik at han kunne være i stand til å fortsette sin understøttelsesvirksomhet på den illegale front.

Han utbetalte store summer til avskjedigede politfolk — og da lærerne og prestene satte i gang sin private krig — understøttet han også disse med store beløp. Hva angår Mil.org. så var han den største bidragsyter til denne organisasjon i sitt distrikt. Og til Mil.org.ledelsen ga han den beskjed: «... hvis det blir spørsmål om hvor pengene kommer fra, så skulle de oppgi ham, for at en eventuell opprulling skulle få minst mulig omfang.» Altså: Han gikk så langt at han var villig til å ofre sitt liv for å dekke eller redde andre.

I 1942 finansierte han kjøp og utrustning

av en skøyte, slik at 14 mann fra hans distrikt, som satt meget hardt i det, kom seg over til England. Og med lederen av denne ekspedisjon sendte han den beskjed til de allierte militærmyndigheter, at han stilte seg til disposisjon for å spionere mot tyskerne på et meget viktig strategisk sted. Videre stilte han sin landeiendom til disposisjon for anlegg av sender. Og våren 1945 var han med på å skjule et større våpenparti for hjemme-

styrkene i sitt eget sjehus. Forsendelsen kom fra England, og skulle lagres for senere utdeling. Sikkerhetspolitiet fikk imidlertid rede på dette, og det hadde gått galt med utrustningen til omlag 90 mann — hvis ikke han hadde grepet inn, og fått anbrakt saken på land. Gitt og tatt.

Dette er litt av den innsats

denne mann gjorde. Aldri tok han hensyn til sitt eget liv og sin egen velferd. Norges interesser, slik han så dem, gikk foran alt for ham.

Så kom «befrielsen». Og ingen hadde vel ventet at denne mann som hadde gjort så store ting, skulle bli en av de første som fikk stifte bekjentskap med de nye maktøveres konsentrasjonsleire. Men slik gikk det. De mena som han gjennom år hadde understøttet, viste både sin og Norges taknemlighet på den måte, at de arresterte ham og derved satte landssvikerstempelen på ham. Denne mann burde selvsagt ha fått en av de høyeste utmerkelser for sin innsats. Han hadde iallfall gjort meget mere enn mange av dem som i dag soler seg i ordener.

I måneder måtte han finne seg i å bli hånet og plaget av de menn han hadde hjulpet på alle tenkelige måter. I avisene og av onde tunger ble hans navn og navn tilknyttet. Etter langvarige undersøkelser og til

slutt etter en sjikanøs rettsak ble han dog frifunnet.

Vi finner det usmakelig å verdsette denne manns farefulle innsats mot okkupasjonsmakten i penger, men all den stund han nå, tross avtale, skal ribbes av skattemyndighetene i sin hjemby, mener vi det er på sin plass å fortelle offentligheten, at sammenlagt ytet han om lag en halv million kroner til illegalt arbeide.

Vi gjengir her to erklæringer — den ene fra statsadvokaten i landssviksaker, Erling Oftedal, Stavanger, en mann som har vist en ualmennelig nidkjærhet i sitt grunnlovsstridige arbeide med å få mennesker dømt og innesperret.

En hadde lov til å tro, at en slik uttalelse fra en mann som har funnet seg en plass blant de store ufeilbarlige, også ville gi skattemyndighetene noe å tenke på, men dessverre, en gjør mange ganger regning uten verd.

Herr Oftedal skriver i sin rapport til politimesteren i

«Jeg har vært venn av N. N. siden vi var sammen i garden i 1920. I 1940 kom N. N. til Stavanger og drev flere år busstrafikk for tysk regning, mellom Stavanger og Sola. Fra første dag av har N. N. fortalt meg at hovedgrunnen til at han drev denne forretning, var å skaffe penger til illegalt arbeide. Gjentatte ganger har jeg fått penger av N. N. til

(Forts. side 10)

Etterkrigstorturistene.

Det er ikke mange ukene siden en kunne lese i avisene: Akershusvokterne dømt til 45 dager for fangemisbandling. — Kommen var riktig nok betinget, men de ble iallfall dømt. Ved første gangs behandling i byretten fant denne blankt å måtte frifinne de tiltalte. Det var jo i grunnen ikke mer enn hva vi hadde ventet. Høyesterett fant imidlertid å måtte beordre saken inn til fornyet behandling, idet — så vidt jeg husker — frifinnelsesgrunnet ikke var tilfredsstillende.

Det ble iallfall ikke så lite av en sensasjon for de fleste av oss, da vi kunne konstatere at de to «pliktoppfyllende» herrer denne gang ble dømt for sine handlinger med de hver 45 dagers betinget fengselsstraff. Litt lite kan det kanskje synes hvis vi snur litt på bildet slik at de to tiltalte f. eks. blir til to «gestapister», deres virksomhet henlagt til okkupasjonsårene og rettssaken til en lagmannsrett anno 1945, hvor aktor framfører de samme vitner. At resultatet da ville ha blitt noe anderledes, noe bortimot dødsstraff er vel ingen i tvil om.

Slik er det nå engang. Den tapende får i en viss grad finne seg i å bli trampet på av den seirende og at rett ofte blir til urett i den seirendes favor. Deri fornekte historien seg aldri. For megen forståelse av syn, motiv og handling ville en heller ikke ha kunnet kreve, idet det ville ha gått tilbake på den seirende. Alt dette hvis en åpent vedkjente seg at slik var det: dere har tapt krigen og kan ikke forlange noe. Vi vil ha hevn og gjengjeldelse. En kan heller ikke forlange at de ledende skal fortelle til folket: Vi må ha syndebukker for å dekke oss selv, derfor har vi gjennomsyret dere med propaganda mot disse menneskene. — Men en viss sans for censurighet i bruk av ord som: rettferdighet, demokrati osv., ville gjort det hele litt mindre heslig og mere naturlig i et land hvor hatet sogar har funnet veien til kirkegårdene.

Tilbake til Akershus-torturistene. Det må være ovenfor nevnte ånd som har husert disse små sjeler, blandet med sadistisk trang, brutalitet og feighet. Jeg har hatt så rik anledning til å konstatere at nettopp slike som viser sitt «mannsmot» i form av rånet og brutalitet overfor hjelpeløse de har i sin makt, er de feigste og usleste når de står ovenfor en situasjon der ens personlige mot og styrke blir satt på prøve.

De to hevder å ha behandlet fangene strengt, men rettferdig. Den mishandling som har funnet sted var en nødvendighet for å holde disiplinen oppe. Det var jo desperate fanger det her dreide seg om. Det siste er tvilsomt. Vi kjenner jo den tyske underkast-

elsesmentalitet overfor dem som har makten over dem. Jeg tror at den stort sett gjorde seg gjeldende også på Akershus. Det ene tilfelle som ble nevnt som eksempel i retten, ville vel neppe ha funnet sted dersom fangebehandlingen hadde vært litt mere human. Det er like sannsynlig å tro at det var den psykiske og fysiske terror som brakte vedkommende til selvmord. Det kjenner vi til fra andre tilfeller i våre konsentrasjonsleirer. Nødvendigheten av «hard» behandling ble av de tiltalte og deres forsvarere ytterligere understreket med faktum at tyve mann var satt til å vokte flere hundre fanger. De to tiltalte var ansvarlige herfor.

— Det samme hevdet Zeidler, Kuntze & Co. da de sto tiltalt for forholdene på Grini under krigen. Det var bare den forskjell at det på Grini befant seg mellom 4000 og 6000 fanger, som også skulle bevoktes av 20 mann, hvis det var så mange. De hadde heller ikke alle fanger innelåst på seller, som for en stor del på Akershus. Zeidler, Kuntze & Co. (Forts. side 8).

Med saks gjennom dagspressen

ONDSIND ELLER MANGLENDE EVNE

Forretningsbladet «Farmand» tar i nr. 18'1949 fatt på pressens referater fra rettssalen og nevner spesielt rettssaken om kulpennene. Bladet er forbanset over at praktisk talt hele den borgerlige presse som er — eller i alle fall burde være — skeptisk overfor Prisdirektoratets virksomhet, ikke har referert denne sak bedre. «Farmand» skriver videre:

Liknende bebreidelser er blitt rettet mot referatene fra de mange landssviksaker. At man omhyggelig refererte aktors påstand og over hodet ikke forsvarerens anførsler trodde vi skyldtes en slags misforstått nasjonal innstilling og frykt for å bli regnet til silkefronten. Men i år er det slags ensidige referater ikke. Og når vi nå ser at den borgerlige presse endog unnlater å referere anførsler som tjener til å belyse Prisdirektoratets inkompetanse må det ligge andre grunner bak. Skyldes feilen mangel på referenter, referentenes dovenskap eller redaktørenes mangel på forståelse av hvilke saker som har interesse og betydning?

Det er ærlig manns åpne tale. Hvor mange av de forfulgte i denne «krisetiden» har ikke fått lide under pressens fortellser? Og er det da noe å undres over, at mannen i gatene ser, at pressen arbeider etter diktning? Vi undres over at de norske aviser selv ikke forstår, at de undergraver den tillit som er uavgjengelig, hvis de vil hevde den makt, som de selv som ikke kan bevares uten at de tjener sine leser med vederhelelig referater av det som skjer. Så — som meninger kan de jo i kraft av det så meget omtalte § 100 hevde uavkortet i lederspalten.

DET LUKTER RATTENT

I «Nationen» 21. april leser vi følgende, som for øvrig har vært meget omtalt i de kretser, som har vært hardest rammet av rettsstatens hevnen-de hånd:

«Under landssvikoppgjøret har det fra tiltaltes side ved flere anledninger vært hevdet at dokumenter som gikk i deres favor var blitt borte under etterforskningen. Slike påstander er alltid blitt avvist med indignasjon fra den annen part. Derfor må det sies å være nok så oppsiktsvekkende når en i domspremissene i en nettopp avsluttet landssviksak finner følgende:

«Retten må beklage at den ut fra erfaringen i andre landssviksaker dessverre ikke kan anse det utelukket at viktige papirer er forsvunnet under etterforskningen».

Det forekommer oss at det er andre enn retten som mest er å beklage når en norsk domstol finner det nødvendig å si slike ting i sine domspremissen. For da er det ett og annet som lukter råtten, der råtenskap minst må tales!

LIKHET FOR LOVEN?

Oslo lagmannsrett har i følge dagspressen i de første april dagene behandlet to saker. Den ene var mot to tyskere og en NS-mann for under krigen å ha mishandlet noen «patrioter». De tiltalte fikk straffen redusert fra dødsstraff til livsvarig fengsel. Den annen sak gjaldt to vakter («patrioter») som etter at freden brøt løs hadde mishandlet noen «nazister». — For de her tiltalte ble straffen 45 — firtall fem — dagers fengsel — bedtuet.

Er det dette man i fellesprogrammet kaller å straffe strengt men rettferdig?

ADRESSEAVISEN BEHANDLER

i en leder 4. april «mistenksomheten» mellom øst og vest og sier bl. a.

«Ja, den stimuleres av selve styreformen. I en politistat hvor angiveren oppnår både sikkerhet og levebrød, har enhver all oppfordring til å være mistenksomt på vakt overfor sine omgivelser». Helt enig.

Kanskje Adresseavisen kunne finne ut hvor mange og hvilke slike sikkerhets- og levebrødsfolk vi har fått her i landet i offentlige og private stillinger siden frigjøringen? Det ville bli en både stor og interessant samling.

LITTERÆR

ISOLASJONSPOLITIKK.

Forfatteren Sigurd Hoel skriver i en litterær kronikk i det danske blad «Information» bl. a.:

«For tiden driver Amerika nærmest litterær isolasjonspolitik — midt i flyets tidsalder.

Det samme gjør forøvrig de fleste land. Det gjør landene her i Norden, i hvert fall innbyrdes. Myndighetene holder taler om nordisk samhörighet, samtidig som de legger alle slags hindringer i veien for den frie utveksling av bøker, aviser og tidsskrifter.

Den litterære utveksling med Amerika fortsetter derimot — hvis vi da kan kalle den utveksling. Det er nemlig i utpreget grad enveis-kjøring. Vi mottar mengder av bestellere og annen litterær korrespondanse som fyller bokmarkedet. Den andre veien går det praktisk talt ingenting. La meg her for fullstendighets skyld tilføje, at dette besteller-skredet later til å være i tilbakegang i Sverige. I Danmark og Norge, som lå isolert en rekke år, er man enda midt oppi det.

Finns det noen botemidler? Om vi sendte en del første-klasses kultur-attasjeer til England og Amerika kunne de kanskje utrette noe — hvis man med noe mener noe nokså beskjedent. En grunnleggende forandring vil i beste fall ta lang tid. Rent ut sagt er jeg redd for at nordisk litteraturs vei ut til verden atter en gang må gå over Tyskland — med mindre det skulle vise seg at tolv års Hitlerstyre pluss fire

Oslosjåfførenes angrep på samfunnet

Hva akter regjeringen å gjøre?

Situasjonen så alvorlig, at rettsstatens framtid ligger i svaret

Vårt felles samfunn har i disse dager fått et skudd for baugen. Et skudd, som inntil noe avgjørende skjer, betyr rettssamfunnets nederlag overfor et makt bud, begynnelsen til anarkiet. For å tale i krigsspråk, så er dette en ny Jøssingfjordaffære, idet de såkalte, lovlige myndigheter ikke bruker sin makt for å hevde rett.

Saken gjelder drosjekonflikten i Oslo, hvor de «yrkesstolte» sjåfører gikk til streik for å få satt ut av stilling en av sine kolleger, som angivelig skulle ha vært medlem av NS. Etter tre dagers streik blir så drosjeeierne og deres sjåfører med rådmann Schreiner som meglingsmann og forslagsstiller, enig om å kaste mannen ut av hans jobb. Med 130 mot 46 stemmer dekreterte de:

Drosjeeierne og sjåfførenes organisasjoner er enig om at tidligere NS-medlemmer ikke skal kjøre drosje. De vil stå samlet bak dette standpunkt, som de forplikter seg til å håndheve. Myndighetene underrettes herom. — Trygve Johan Lie opphører straks å kjøre drosje».

Så begynte drosjetrafikken i Oslo igjen, men samtidig reiste raseriet seg mot terroristene. Det synes i hvert fall inntil å hjelpe så lite, og her er arbeidsgiverne og deres sjåfører like uskyldige som den siviliserte rådmann, som har reist seg en skamstøtte over sin gjerning, som vil stå så lenge det ennå er noen som våger å hevde retten mot makten.

Det kan være grunn til å minne om at Arbeidernes faglige landsorganisasjon og Norske Arbeidsgiverforening 12. april 1946 traff avtale om gjeninntakelse på arbeidsplassen av dem, som var

års åndelig sterilisering under den allierte okkupasjon har sperret den veien også.

ferdig med sitt rettsoppgjør. I avtalen heter det, at arbeidstakerne så vidt mulig bør tas inn i samme yrke som de før var sysselsatt i, og det framheves videre at «fremfor alt er det absolutt nødvendig at utfallet av rettsoppgjøret for den enkelte, enten han blir straffet, frifunnet, påtale unnlatt eller saken henlagt, blir espektert og at ingen søker å gjennomføre sin egen oppfatning av oppgjøret ved boikott, streik o.s.v.». Etter dette skulle det synes klart at begge disse organisasjoner likesåvel som regjeringen skulle ha en åpenbar plikt til å beskytte den mann, som her er blitt gjenstand for den fanatiske forfølgelse.

Men intet nytt. Over avtalene og over samfunnet står Oslo-sjåfførene. Hva sier L.O.? Formannen har foreløpig ikke våget seg ut på glattisen, men regjeringen er blitt stillet overfor to interpellasjoner fra stortingsrepresentantene Ingvaldsen (H) og Skogen (V). Når dette skrives er de ennå ikke behandlet, men regjeringen vil bli tvunget til å ta standpunkt, hvis den da ikke vil godkjenne innledningen til anarkiet.

Vi har gjentatte ganger behandlet dette prinsippsspørsmål, og vi vil understreke at affæren i Oslo ikke er enestående. Rundt omkring i landet fryses tidligere NS-folk ut. Arbeidsgiverne sier nok ja til deres ansøkninger om arbeid, men så snart de blir stillet overfor ultimatum fra arbeiderne, som lar seg lede som fåreflokker av opphisserte, byr de seg, unnfallende omens beskjemmet. De vil heller ofre et av samfunnets stedbarn enn å risikere en konflikt, et øyeblikkelig tap i bedriften. Arme mennesker, de forstår ikke, at de dermed legger veien åpen for anarkiet. Retten for et menneske til fritt å velge sitt yrke er borte, alle mer eller mindre velmente overenskomster, all svulmende tale om de demokratiske menneskeretter er intet verd.

Selv den fhv. storinkvisitor Sven Arntzen er blitt forferdet og karakteriserer affæren i Oslo som rettssamfunnets nederlag overfor maktbud. Men er han så oppmerksom på, at han selv var med i brodden dengang da anarkiet ble forberedt og satt ut i livet i selve frigjøringens navn? Og at — for å si det med den herostratisk berømte rådmann Schreiner:

I det hele er vel forholdet det, at rundt om på alle felter i samfunnet praktiserer faglige og økonomiske organisasjoner sin egen morallov.

Men hva skal vi så med samfunnets lover, når de så allikevel ikke følges? Det er jo bare spillfekteri.

Vi er spent på hva regjeringen velger å svare på interpellasjonene i stortinget? Vi ser situasjonen så alvorlig, at hele rettsstatens framtid ligger i svaret.

GOLGATHA.

Av Stein Sture.

Sitt Golgatha har alle folk sin Kaifas, sin Pilatus, og mengdens rop: Korsfest, korsfest

er alle tiders status.

En Barabbas gis alltid fri, når sannhetsfanen heises. Når mengdens sinn blir brakt i kok

Golgatakorset heises.

Pilatus kan nok ofte si, når Kaifas er anklager: Jeg finner ingen skyld hos ham, han folket ei bedrager. Men Kaifas hisser mengden opp. Korsfest, korsfest er svaret. Fra tidens gry til denne dag er dette blitt erfaret.

Med heksebål og martyrdød har Kaifas hatt sitt virke. med ild og blod, med kors og død går veien til hans kirke.

Han seirer med sitt hat hver dag, mens sannhetens livets kime vil spire når han engang må gi tapt i dødens time

Da stiger der et rop mot sky: Mot sannhet du forgjeves har brukt ditt martrende: Korsfest,

nu regnskap av deg kreves. Du dømte for å vinne seir, og folkets hat du vakte, mens sannhets underkuelse du aldri kunne makte.

Og derfor vil fra korsets fot en sannhetsskilde springe. Mens Kaifas dør, vil dette veld all ondskap undertvinge. Går Barabbas enn fri i dag, og sannhetstolken krenkes, han vinner dog det siste slag og hatets guder lenkes.

Direktør Høstmark i Norges Håndverkerforbund gikk i 1942 inn for at håndtverkerne skulle ta tyskarbeide

HAN HEVDET: Ved slett oppførsel kan håndverkere som er blitt godkjent tape retten til å ta arbeide for tyskerne

I 1942 opprettet håndverkerne og lagorganisasjonen i Østfold et utvalg hvis første oppgave var å søke forbindelse med tyskerne

Etter hvert som tiden går, kommer dokumenter fram som viser den holdning («nasjonale») de i dag «gode nordmenn» viste i de forskjellige spørsmål vedkommende organisasjoners ellers enkeltmenns stilling til tyskerne under okkupasjonen.

Mange nordmenn er blitt dømt til fengselsstraff og økonomisk utplyndring, fordi de har fulgt de avtaler og bestemmelser deres betrodde menn inngikk med tyskerne. Men de som fikk istand forhandlingene og inngikk avtalene, er — hvis de da ikke har vært medlemmer av NS — sluppet unna det «rettferdige oppgjør» og sitter i dag i betrodde og ledende stillinger.

I 1942 kom det beskjed om at det skulle oppnevnes utvalg i de forskjellige fylker — hvis oppgave skulle være å kontrollere og autorisere de firmaer som søkte arbeide hos tyskerne.

Overalt i landet gikk både næringsorganisasjonene og de enkelte håndverkere inn for denne nye bestemmelse.

Den 27. august 1942 ble et slikt autorisasjonsutvalg oppnevnt for Østfold fylke.

Møtet som ble holdt i Sarpsborg ble ledet av den nåværende formann i Sarpsborg Hånd-

verkerforening herr rørleggermester M. Helseth.

Følgende herrer deltok i møtet:

Rørleggermester M. Helseth, Sarpsborg, murmester Ole Bjerk Sarpsborg, rørleggermester Julius Nærby, Sarpsborg, sementstøper Oskar Nielsen, Sarpsborg, malerm. Viktor Andersen, Sarpsborg, malerm. Th. Kristiansen, Sarpsborg, byggmester Aksel Bjørnland, Sarpsborg, lederen av Samorganisasjonen Erling Leister (NS), Sarpsborg, kasserer i Samorganisasjonen Henrik Andersen, Sarpsborg, murmester, entreprenør og nå formann i Fredrikstad Håndverkerforening Hans Nielsen, gullsmed P. Wichstrøm Nilsen, Fredrikstad, rørleggermester Jens Henriksen, Fredrikstad, Harald Enger nå sekre-

tær i Bygningsarbeiderforbundet A. B. Bjørnland (NS), Sarpsborg, Hans Nilsen, Fredrikstad Bygningsarbeiderforening, Erling Ringsrud, Sarpsborg Bygningsarbeiderforening, Ludvik Olsen, tømmermester, Halden Håndverkerforening og Einar Høstmark, sekretær i Norges Håndverkerforbund nå direktør i nevnte forbund.

På møtet ga herr Høstmark en redegjørelse for Håndverkerforbundets syn på saken, og ga den sin fulle støtte. Høstmark kom inn på forskjellige faglige spørsmål og videre nevnte han hva forbundet hadde gjort i denne sak.

Murmester Nielsen, Fredrikstad, uttalte, at slik som forholdene nå var, måtte det foretas noe for å rette på disse.

Rørleggermester Henriksen mente, at den overenskomst som tyskerne ville inngå med Håndverkerforbundet — om å arrangere håndverkere — var tilstrekkelig. Malermester Th. Kristiansen var av den mening at en måtte samarbeide med entreprenørene.

Murmester Nielsen hevdet at denne ikke gjaldt kontroll av ansvarlige entreprenører — men en kontroll av outsiders.

Formannen i Moss Bygningsarbeiderforening, Harald Enger, uttalte at arbeiderne var interessert i at det bare var ansvarlige håndverkere og byggeledere som fikk arbeide på anleggene.

Etter at saken var drøftet inngående — ble en enige om å oppnevne et utvalg.

Ifølge den på møtet oppsatta protokoll heter det:

«Utvalgets første oppgave blir å sette seg i forbindelse med de tyske myndigheter for å få deres skriftlige godkjenning på at de firmaer som vil søke arbeide for den tyske svarsmyndighet, må sende sin pånad til utvalget for å bli godkjent.

Nåværende direktør Høstmark mente at håndverkerne som er blitt godkjent av utvalget, kan ved en slett oppførsel tape sin rett til å ta arbeide for tyskerne.

Herr Helseth takket tyskerne for frammøtet, og han håpet tiltaket ville komme til å virke etter sin hensikt.

Ja, slik lød ordene den gang — Håndverkere som er blitt godkjent av utvalget, kan ved en slett oppførsel tape sin rett til å ta arbeide for tyskerne.

Da maktbaverne fra London kom hjem lød ordene:

De håndverkere som har tatt arbeide for tyskerne, har vist en så dårlig oppførsel, at de skal straffes «strengt men rettferdig».

Maktbaverne har imidlertid glemt å straffe de menn som hevdet at slett oppførsel var grunn til ikke å få arbeide hos tyskerne. Straff skulle forresten være unødvendig. Det er straff nok her i landet. Vi offentliggjør dette bare for å påvise at den høyt lovpriste «likhet for loven» ikke eksisterer.

Frontkjemperne og forsvaret

Det har i den siste tid vært talt meget sant og godt om våre frontkjemper, som satte livet inn for en sak, som de trodde på — men det er blitt med snakket.

En regner med omtrent 8—9000 frontkjemper, hvorav mange allerede har sonet sin straff etter det norske rettsoppgjøret. Av dem er mange offiserer, mange spesialister i de moderne våpen og ennå flere kampvante.

Er det så noen, som har tenkt den tanke til ende, hva en skal gjøre med og for disse erfarne

soldater, når det blir alvor av vår forsvarsberedskap? Vi vet, at de alle uforsonlig har gått inn for kampen mot kommunismen, og at det var deres syn på Norges frigjøring, som førte dem til deres innsats. For dem var det et sviende slag at Churchill allierte seg med fanden, men det forandret ikke deres mening om Norges veg. Deres ærlighet og offervilje er det intet i veien med men de er fratatt sine borgerlige rettigheter, derunder også retten til å tjene i Norges forsvar. Og så står vi der.

Nå spør disse frontkjemper, som i motsetning til de i Sverige utdannede politisoldater og den håndfull, som ble trenet med mer eller mindre hell i Skottland: Hva skal vi gjøre i tilfelle av en ny krig?

Det er et berettiget spørsmål, og det krever også et svar fra ansvarlig hold. Og det skulle være lett og bør komme, mens det ennå er tid.

for hva som gjemmer seg bak de sammensvornes store, men så tragiske komediespill?

I så fall kan der kanskje ennå være håp for landet og folket vårt om å oppnå det felleskap og den styrke som det så hardt trenger til.

ng.

«8. Mai»

Neste nr. kommer
26. mai

Husk aksjetegningen

Nøytrale kanaler.

Herr red. Enar Skavlan.

I Deres kommentar til min artikkel i Dagbladet for 7. ds. skriver De at det i tiltalebeholdningen mot meg står at jeg skal ha angitt Klaus Sunnanaa til det tyske sikkerhetspoliti. Som jeg sa i min artikkel av 6. ds., er dette en usannhet. I saken mot professor Meidell har Meidell tilstått at det var han som anga Sunnanaa. I samme sak har Sverre Krogh bekreftet at jeg søkte å beskytte Sunnanaa. I Deres avis for den 5. ds. sier De imidlertid: «Videre har han (Harsem) angiver». Det er for denne uttalelse De skal komme til å stå til ansvar for.

For, som jeg skrev i min artikkel: En gang må Dagbladet lære at slikt kan man ikke skrive ustraffet.

P. Harsem (sign.)

Etter hva det framgår av opplysninger som herr Harsem tidligere er kommet med, har han allerede innsendt anmeldelse på «Dagbladet» i forbindelse med dette blads beskyldninger mot ham.

Re d.

Brever til «8. Mai»

Omkring 1. mai.

Herr redaktør!

Ved myndighetenes storsinnede tilfættelse til bilkjøring fikk en høve til å besøke noen steder 1. mai. Det var bemerkelsesverdig hvor tam stemningen var over alt. De røde flaggene var der, men plakatene om ned med ditt og ned med datt var borte. Selv «silkefronten» slapp fra det uten noe hipp. Innekserserte partitravere marsjerte stille og rolig i togene, som tildels var tynne og innskrumpet. Talene var viet freden, friheten, Atlanterhavspakten og særlig den uselviske idealist og kjemper Marcus Thrane som i sin tid ble dømt, fengslet og forfulgt for sine gode meningers skyld men som nu er opphøyet til helgen.

Var det tanken på alle de nordmenn som nu for tiden uskyldig dømmes, fengsles og forfølges for sine gode meningers skyld som bevirket den matte stemningen under årets 1. mai-feiring? Er samvittigheten allikevel, tross direkte og ensretting, levende hos det brede lag av folket? Begynner også A-partiets folk nu å få øynene opp for uretten som begås og

Grip chansen i dag!

120 kr. koster moderne LYKURS i engelsk, spansk og andre språk. Som reklame tilbyr vi i dag mot tilbake av denne annonse et kurs for bare 18 kr. i 3 uker — en pris som knapt dekker ekspedisjonsutgiftene.

NORSK SPRAKSKOLE
Nye Teater, Oslo.

Etterkrigstorturistene

Forts. fra side 5.

var ansvarlige. Riktig «gode» nordmenn fant vel anvendelsen av livsvarig fengsel for disse litt for «billig». De to etterkrigstorturistene, Holtan og Haldorsen, fikk av retten anerkjennelse for sin virksomhet, idet denne forsto at de hadde vært i en vanskelig situasjon, og forholdene måtte vurderes deretter. Den fant allikevel av «generalpreventive hensyn» å måtte gå til fellelse.

For meg, som har stiftet et intimere bekjentskap med den ene av de to, Haldorsen, var det kvalmende å lese avisenes kommentarer og referater, hvor de forsøkte å gjøre det hele til et pliktkort på fedrelandets alter. Ord som pliktfølelse og patriotisme ble her tatt til forsvar for rå fangemishandling uten annen hensikt enn å plage. Hadde Haldorsen som en mann vedkjent seg hva han hadde gjort, og ikke spilt den uskyldige og forurettede patriot, ville jeg ikke ha skrevet nedenstående beretning. Jeg føler nemlig ikke noen trang til gjengjeldelse, fordi hatet ikke er tilstede. Da jeg således første gang saken var oppe og nå siste gang forsøkte å bli aktors vitne — skjønt det siste var forgjeves — var det ikke for direkte å ramme Haldorsen. Jeg ville forsøke å rydde bort den helleglorien han og andre forsøker å skape om seg, samt å komme de landsviker-vitner til hjelp, hvis forklaringer ble dratt i tvil og for en stor del benektet av de tiltalte.

Beretningen er i seg selv ikke så forferdelig. Vi kjenner til verre ting. For de to Akershus-voktere er den imidlertid kjedelig, fordi den bringer deres godkjente forklaring til å vakle, nemlig at det var nødvendigheten av disiplin som drev dem til de vedkjente mishandlinger.

En annen frontkjemper og jeg rømte i slutten av sept. 1945 fra Lebu. Allerede i begynnelsen av okt. ble vi etter angiveri arrestert. Ulykkeligvis bevirket visse omstendigheter at en kommandant fra vaktmannskapet på Akershus kom til å foreta denne arrestasjon. Det var sikkert over til av dem. Verre var det altså ikke med dette så fangevokter-fattige fengsel enn at det kunne unnvære halvparten av sitt mannskap til en oppgave, som lå utenfor deres område. En telefonoppringing til landssvikadv., og denne ville hatt den nødvendige tropp til disposisjon. — Huset ble omringet, og vi strakte frivillig hendene i været. Våpen hadde vi ikke, og etter en noe «voldsom spasertur» til en åpen lastebil som sto i nærheten, ble vi beordret opp i denne. Underveis forsøkte de, iallfall for mitt vedkommende, under skrik og spark å få meg til å løpe gjennom folkemengden som hadde samlet seg. Vi måtte plasere oss en ved hver sidelem, og med ryggen opp mot styrehuset. Hendene selvsagt så langt over hodet som mulig, ellers fikk vi spark i bena eller hoftene. To mann knelte

foran oss med maskinpistoler i anlegg. Haldorsen, som ledet denne tapre aksjon, entret lastepanet fulgt av en befalingsmann til, også en sersjant. Disse gav seg til å hoppe og trampe på våre utstrakte ben. Etterpå ble vi tildeelt flere slag fra hofte og nedover. Vi var begge blitt hårdt såret i bena under felttoget i Russland, og var derfor særlig ømfindtlige på disse steder. Dette gjorde min kamerat Haldorsen oppmerksom på. Som svar grep denne tak i nesen på ham, og forsøkte å vri den rundt. Vellysten over å ha to hjelpeløse i sin makt, som en kunne plage, lyste ut av ansiktet til Haldorsen. De to sersjantene tok så en pause, og benyttet denne til seg imellom høyt å drafte, hvordan det skulle gå oss når vi vel var kommet til Akerhus. (Vi kjørte imidlertid til landssvikadv.) Det var ikke lite de to ble enige om.

For å nevne noe, så var det åling i pukkstein og knott til blodsmaken stod oss i munnen. Til syvende og sist skulle vi stilles opp etter muren, og det skulle skytes blink etter hodene våre. Min kamerat bemerket rolig at han hadde hørt kulene pipe len. Haldorsen sprang da fram, og begynte å slå ham i ansiktet, først med flat hånd, men etter som opphisselsen steg med knyttet. «Helt» nr. 2 kom bort til meg, og hurte på om jeg trodde jeg ville få se kulene på meg. Han stakk sitt ansikt helt opp i mitt. Jeg svarte at det gjorde jeg, men gikk likevel videre. En frekkhet å se så lyst på framtiden, for resultatet ble det samme som for min kamerats vedkommende, en serie slag i ansiktet. Haldorsen var den mest utholdende. Han syntes å være hva min kamerat sa til ham: — På høyde med hvilken som helst «gestapist». Jeg tenkte med gru på de fangene som på Akershus var i hans vold. Vi var begge speglade da denne ferden endelig tok slutt, og vi ble overført til landssvikpolitiet.

For ordens skyld vil jeg bemerke at utøverne satt foran oss på sidelemmen. Følgelig fikk ikke slagene den kraft og tyngde som om de hadde stått oppreist. Det er imidlertid ikke benisikten med denne beretning å fortelle om i hvilken grad vi fikk juling. Den berører imidlertid tilfelle at det ikke bare var i «nødvendigheten» tjeneste at mishandling fant sted. Eller hadde kanskje fangene på Akershus blitt mere umedgjørliche, hvis vi hadde blitt behandlet litt mere menneskelig?

Mens saken pågikk ved første gang behandling, meldte jeg meg som vitne. Jeg satt på Lebu, og inspektørens assistent ringte til aktor. I følge assistenten hadde denne svart at aktor hadde så mange vitner at det ikke var anledning til å framføre flere. Det er noe annet enn hva vi er vant til i landssviksaker. Siste gang var jeg for sent ute. Prosedyren hadde begynt, og aktor kunne ikke

Ukens kronikk:

Nye oppgaver for vitenskapen

Den årlige utdeling av Nansenfondet har funnet sted. Det er ellet ut mange penger og til mange formål. Bl. a. til bearbeidelse av psykologiske og sosilogiske undersøkelser av en gruppe «landssvikere». Det er noe over 2000 kroner som er gitt til dette «meget viktige vitenskapelige» formål.

Allerede i 1945 hevet røster seg for at «landssvikernes» åndelige habitus måtte bli undersøkt. Og såvidt vites, ble det også gjort spredte forsøk. Det ble imidlertid en skuffelse for initiativtagerne. Bak piggråden og i lengselssedene traff de mennesker, som lå over gjennomsnittet hva intelligens og moral angikk. Undersøkelsene ble stilt i bero, og et meget viktig led i utryddelsen falt således bort.

Dette ergrer scenesetterne av «rettsoppgjøret». Hvor stor betydning ville det ikke hatt for dem, hvis de på rent «vitenskapelig» måte kunne overbevise den konstantropende masse i Norge, samt den utenforstående verden, at de nordmenn som de nå søkte å tilintetgjøre, var da ikke noe å bry seg om. De var bare undermålere og arvelig belastede og mindreverdige individer, som måtte skilles ut fra den høyeststående del av befolkningen. Jo, det ville ha latt seg fint ut!

Og særlig ville amerikanerne, med sine negre, ha forstått dette uten noen nærmere forklaring.

Men nå får vi kanskje — om ikke lenge, lagt på bordet det manglende lenge. Men fondet har gått pengene — og arbeidet er i gang.

Siden vi nå er inne på dette ruzet, kan vi kanskje spørre oss selv, ville det i høyeste grad ha vært en utligvelig forglemmelse av oss — hvis vi ikke gjorde en eller annen vitenskapsmann oppmerksom på, at det nettopp på dette område er uansede muligheter. For en mann som vil kaste lys over handlinger og tiltak, som idag står for en som uforståelig — er her et stort og interessant arbeidsfelt.

Tiden etter 8. mai 1945 har på grunn av ukjente faktorer, skapt så mange problemer, at det ville være en livsoppgave for en vitenskapsmann å finne fram til en forståelig forklaring.

Vi innrømmer, at vi ingen betingelser har for å kunne planlegge dette arbeide. Men vi drister oss allikevel til å komme med visse hentydninger om hvordan arbeidet bør legges an.

De menn som har utarbeidet «Landssvikanordningen», bl. a. lagmann Erik Solum — vi nevner denne mann, og selvsagt gir vi det uten forklæmelse for de andre — bør underkastes et mangående vitenskapelig studium.

Vi mener nemlig at det ville være

stor brøde mot de kommende slekter, hvis denne manns sikkert verdifulle nedarvede egenskaper, ikke blir vitenskapelig kartlagt. Tenk hvilket materiale dette ville bli for kommende vitenskapsmenn.

Men for å få dette materiale så rikheldig og vitenskapelig pålitelig som mulig, bør undersøkelsene gå så langt tilbake i tiden som den muntlige tradisjon, kirkebøker og andre offentlige protokoller gir høve til. Derved kan en etter vår mening, bli i stand til å bedømme et menneskes sjellege reaksjoner og strømminger bedre enn om en bare går til det levende individ som skal «dybdeldes».

Dette er etter vår mening det første grunnleggende arbeide for det videre studium.

En vil sikkert, ved en slik framgangsmåte, kunne gi forklaring på mange uforståelige handlinger som disse menn på en annen har foretatt seg.

Når en så har løftet dette grunnlaget, vil sikkert nye oppgaver melde seg. Og noen av de som da kommer til å melde seg først, er undersøkelsen av et skjønnsomt utvalg sørenskrivere, konst. statsadvokater og ekstraordinære aktører. Og så blir en nødt til å ta et steg lenger ned på stigen til en grundig, men vitenskapelig undersøkelse av beredte og selvbestaltede offiserer og hobestyrere.

Hvis det i forbindelse med disse undersøkelser også kunne foretas en granskning av de så gjenværende medlemmer av Norges Bondelag — inklusiv medlemmene i samme organisasjoners landsdovre, ville sikkert meget være vurnet for vitenskapen. Da hadde en det sikre grunnlag for å kunne bedømme kvaliteten av de mennesker — som tidlige gammel oppskrift skal være landets ryggrad. For å unngå tidsspillende eksperimenter vil det sikkert være til stor hjelp å starte undersøkelsene på grunnlag av de retringslinjer som landstyre for Norges Bondelag sendte ut i 1945 til de da oppnevnte «granskingsnemnder» — og hvor det heter:

«Den som kan legge fram overbevisende materiale som viser at han på grunn av manglende evne osv. «må det være høve til å godta som medlem...»

Når så denne del av undersøkelsene er foretatt, da bør arbeidet utvides til å ta noen stikkprøver blant forretningsstanden og andre næringsdrivende. Og så kan det avsluttes med en omfattende granskning av hjerter og nyrer hos den ahninnelige arbeider, som i sin tid ble kalt tyskarbeider.

Vi føler oss helt overbevist om at våre sjelegranskende vitenskapsmenn ikke vil bli arbeidsløse med det første.

Omkostningene med dette arbeide vil imidlertid komme til å overstige hva et enkelt legat eller fond kan yte. Og vi er derfor tilbøyelig til å foreslå, at det til dette formål blir satt opp et passende beløp på neste års statsbudsjett. Vi tror sikkert at Marshallhjelpkomiteen går med på det. Amerikanerne har jo en sann lidenskap for sjelestatistikk og annen bunnskraping. Så det er derfor ingen fare for at de nødvendige midler ikke vil bli stilt til disposisjon.

Kvitting.

er tilsalgs i

Narvesens kjosker

Landssvikpolitiet benyttet den senere dødsdømte Bernt Somdalen som etterforsker.

Politiet presenterte ham som politifullmektig Berg fra Oslo.

Han ble utlånt til politiet i Notodden og Kragerø. Ledet forhør og overtok vakt-holdet ved Kragerø politikammer mens vakthavende betjent var på fotballkamp.

Denne oppsiktsvekkende artikkel er skrevet av Oddvar Halbostad. De opplysninger han bygger på, er en egenhendig skrevet framstilling om saken, som den dødsdømte — senere benådet til livsvarig fengsel — Bernt Somdalen har gitt ham.

Fra mange hold har det, etter det tyske nederlag i 1945, vært hevdet at vi ikke har likhet for loven her i landet.

Forbrytelser mot landssvikfanger, — jeg sikter da til grov tortur av disse — er dels avgjort med en symbolsk dom, og dels har saken vært etterforsket, men henlagt på grunn «av bevisenes stilling». Mishandlinger er anmeldt til politiet og vitner oppgitt, men politiet har åpenlyst ikke hatt noen interesse av å avhøre disse. Anmelderen har så etter noen tid fått meddelelse fra politiet om at saken forgeses har vært etterforsket, og foreløpig henlagt «på grunn av bevisenes stilling».

Vi husker alle pastor Madlands modige åpne brev til Stortinget om mishandlingen på Voss. En fange var blitt tvunget til å vaske et blodig kvinnelik, og under slag og spark og med maskinpistol pekende mot seg måtte han deretter «åle», dvs. legge seg på magen og bare ved hjelp av albucne og skosnutene, slepe seg framover gulvet, gjennom det blodige likvann. Selve detaljene ved mishandlingen av denne fange, er av en slik beskaffenhet at det vil støte an mot den offentlige velanstendighet å publisere noen av dem her.

En etter de forhold vi lever under, typisk handlemåte fra politiets side i denne sak er at den mishandlede fange OVERHODET IKKE ER AVHØRT OM DEN MISHANDLING HAN HAR VÆRT UTSATT FOR. Dommen over torturisten var da også vært deretter — han fikk til slutt 6 — sier og skriver seks — måneders betinget fengsel.

Foran meg har jeg en avskrift av et brev som en fange på Akershus har avgitt om forholdene ved Espeland Interneringsleir ved Bergen. — Fangene ble slått i sine seler, de måtte være med på likgraving — og ble herunder tvunget til å ta i likrestene med bare fingrene.

Forholdet ble anmeldt til Hordaland Politikammer, og en rekke vitner oppgitt. Noen tid senere fikk anmelderen — som i mellomtiden hadde kommet til Akershus — meddelt gjennom inspektør Jørgensen på Akershus at politiet forgeses hadde osv.

Heller ikke her var ET ENESTE ETT AV ANMELDERENS VITNER AVHØRT.

Kort etter leste anmelderen en notis i en Osloavis om at herr h.r.adv. Røed, Oslo, ønsket opplysninger om overgrep mot landssvikfanger. Han henvendte seg da til fengselsdirektør Håkon Skattham, Akershus, med fore-

spørsel om å få sende en redegjørelse for forholdene på Espeland til advokaten.

«Det tillater vi aldri», var direktørens svar.

Dette var noen eksempler på likhet for loven. Mens landssvikavdelingen, dvs. det politiske politi, med sine legioner av etterforskere forfølger det minste spor som kan tenkes belastende for siktede, bryr det norske politi seg ikke det aller ringeste om å etterforske, eller oppklare de midler og etterforskningsmetoder som er nytt under det såkalte landssvikoppgjør.

Mens Hordaland Politikammer har tatt etterforskningen svært lettvt (avsnitt 5 og 6) har Oslo Kriminalpoliti i den såkalte «Politifullmektig Bang-saken» så vidt jeg kan bedømme det, — satt et stort mannskap inn i etterforskningen mot landssvikavdelingen i Oslo, i anledning framsatte beskyldninger mot landssvikavdelingen for å bruke ulovlige etterforskningsmetoder.

«Politifullmektig Bang-saken» vil delvis være kjent fra herr generalkonsul P. Harsens bok «Utrolig men sant», fra side 256 til 263.

Denne «politifullmektig» Bang er identisk med Sipo-agenten Bernt Gustav Somdalen, som etter å ha nektet å arbeide lenger for landssvikavdelingen, fikk dødsdom i lagmannsretten høsten 1947. Statsadvokaten frafaller sin påstand om dødsstraff for høyesterett, hvorefter dommen omgjøres til livsvarig fengsel.

Somdalen som nå sitter som fange på Akershus, har avfattet en redegjørelse til meg om sitt forhold til landssvikpolitiet.

Ut fra denne hans egenhendige skrevne forklaring kan jeg nevne følgende:

I juni-juli måned 1946, reiste han sammen med krim-assistentene Brinck-Lund og Einar Koxvold til Porsgrund og Kragerø, for å bistå disse herrer med etterforskningen. På denne reise ble Somdalen presentert som politifullmektig Bang. Somdalen hadde i sin varetekt den mappe som inneholdt etterforsknings dokumenter, og en pistol cal. 11,25.

På Kaffiståva, hvor herrnene inntok sine måltider, var Somdalen fra tidligere besøk, kjent som politifullmektig Bang fra Oslo, og da en av serveringsdamene spurte om det var i en særskilt anledning herrede nå var kommet til byen, svarte en av krim-assist., visstnok Brinck-Lund, at de var kommet som særskilt vakt for kronprinsen. Det var seilerregatta i Kragerø og kronprinsen var tilstede og

skulle bl. a. foreta premieutdeling.

Om kvelden går «etterforskerne» ned på fastplassen hvor premieutdelingen skulle finne sted. Under denne seremoni, blir Somdalen stående omlag 7 meter foran kronprinsen med mappen som bl. a. inneholdt pistolen og tre fulle magasiner.

Fra april måned 1946 «og en tid framover» var Somdalen «utlånt» til Notodden Politi i anledning en etterforskning der holdt på med. Det ble i denne sak avhørt noe mellom 20 og 30 personer og politiet presenterte Somdalen som politifullmektig Bang fra Oslo Politi.

Presentasjonen ble foretatt av bl. a. Mørkaasa og dennes assistent, Anker-Knutsen. Men, sier Somdalen i sin forklaring, «også andre politifolk som var tilstede benyttet dette navn på meg, tiltross for at de godt visste hvem jeg var». Det er forevrig Somdalens mening at også politimester Skjelver var klar over, og godkjente at Somdalen nyttet dekknavn.

Kort etter at Somdalen hadde «assistert» Notodden Politi, reiste han til Kragerø.

En dag der er fotballkamp i byen, tilbyr han seg halvt for spøk å passe politivakten, mens den fotballinteresserte vakthavende går for å overvære kampen mellom Kragerø og Arendal.

På vekten sitter han alene som vakt i de timer kampen varte. Som den gode politimann Somdalen er, undersøkte han også politistasjonens skrivebord. I den ene ulåste skuff, lå en ladd pistol.

Angående pistolen, sier Somdalen i sin forklaring til meg: «Jeg nevner dette fordi det bare var noen måneder senere at jeg ble dømt til døden som en meget farlig forbryter.»

Det finnes eksempler på at Somdalen har foretatt avhør av personer og herunder foretatt notater til eget bruk, — det kan være navn eller stikkord som er notert, og ut av dette er det så blitt utarbeidet «politiforklaringer». Jeg sikter nå spesielt til noen forklaringer som Somdalen hevder er laget av Anker-Knutsen på grunnlag av Somdalens notater.

Vi venter nå at Oslo Kriminalpoliti skal bli ferdig med sine undersøkelser vedrørende den «landssvikpolitimessige etterforskning» (Dette er ikke ment injurierende).

Ett er iallfall sikkert. De dommer som er blitt avsagt, hvor etterforskningen har vært ledet av folk som kjente til Somdalens identitet, og samarbeidet med ham, eller hvor Somdalen har deltatt i etterforskningen, — må revideres.

Tilliten til disse «etterforskere» objektivitet er slik at en ny gjennomgåelse av de saker de har hatt befatning med er indisert.

Er det ikke på tide at landssvikavdelingens sjef nå gir en redegjørelse for tilfellet «politifullmektig Bang»?

Oddvar Halbostad

En sorenskriver om rettsoppgjøret

«Det er usant, ukjærlig og urettferdig»

Hver enkelt som har lidt urett må få oppreisning

En sorenskriver som sitter i sitt embete har sendt til en av våre abonnenter følgende brev:

«Som De forstår så synes jeg rettsoppgjøret er usant, ukjærlig og urettferdig. Jeg vil gjerne få rettsoppgjøret satt på den plass det fortjener, og at hver enkelt av de som har lidt urett får oppreisning, han selv eller hans etterlatte.

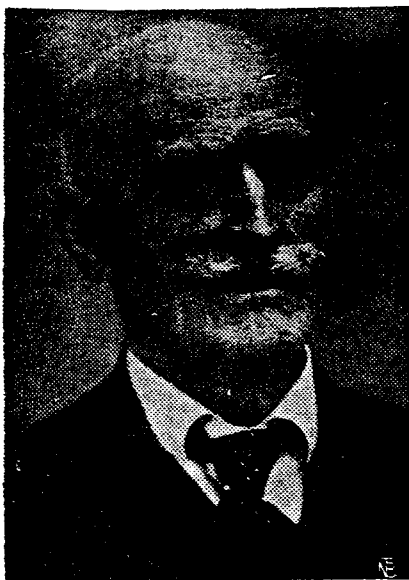
Så blir spørsmålet hvem har lidt urett, og i hvilken utstrekning. Her bør det foretas en registrering og opprettes et kartotek. Først og fremst bør det opptrekkes klare linjer som viser hvorledes landssvikanordningen og rettspraksis har tatt feil.

Rettsoppgjøret, båret av en voldsom frihetstrang og fedre landsfølelse, må forstås. I angrepet på dette må ikke begås de samme feil som rettsoppgjøret selv har begått.

Alle de NS-medlemmer som har vært det fordi de mente det var det beste for fedrelandet, har ikke vært landssvikere. — Det ord må mortifiseres. Særlig tror jeg det er mange bønder utover landet som har hatt den oppfata, og ellers ikke gjort noe galt. Og dertil mange lensmenn og politifolk. Disse bør få oppreisning. Men det kan de ikke få uten at folkemeningen snur seg. Det som rører seg i samvittigheten må vekkes til live.»

JEG FORSVARER MEG IKKE — — —

Av Knut Hamsun

Etter bladet «Information», København, gjengir vi her den historiske tale Knut Hamsun holdt for Herredsretten da han ble dømt til å betale 425,000 kroner i «erstatning». Høyesterett nedsatte beløpet til 325,000 kroner. Talen er et historisk dokument og av stor interesse litterært og menneskelig.

Jeg skal ikke oppta så svært lang tid for den ærede rett. — Det er jo ikke meg som har annonsert i pressen for lang, lang tid, for år og dag siden, at nå skulle hele mitt synderegister oppruller. Det var en mann fra Erstatningskontoret som var med på det, en sakfører sammen med en journalist. Dette passer forresten meg godt. Jeg har for 2 år siden i et langt brev til Riksadvokaten skrevet at jeg ville redigjøre for alt meg og mitt. Nå er fullheten her, og jeg vil bidra mitt til at mitt synderegister ordentlig og moralsk oppruller. Jeg har sett nok av i de år som er gått, at man har stått og vært flink i retten og forsvart seg med liv og lyst med proccesfullmektiger, sakfører og prokuratorer, og like meget hjalp det. Dommen har i alminnelighet vært lite påvirket av disse flinkheter. Det har gått mest etter statsadvokatens, etter aktors påstand, den såkalte påstand. Det er et mystisk begrep som jeg ikke skjønner meg noe på. Jeg gir avkall på å være flink her nå.

Jeg har forresten å be om unnskyldning for min afasi, som gjør at mine ord, det uttrykk jeg måtte velge i fleng, har lett for å overskride min mening, ja også underskride den. Jeg har forresten svart på alle spørsmål før, så vidt jeg kan skjenne. I begynnelsen kom det rett som det var politifolk fra Grimstad med papirer til meg, som jeg forresten ikke leste. Så var det forhørsretten for 2, 3 eller 5 år siden. Det er så lenge siden at jeg knapt husker, men jeg svarte på spørsmålene. Så var det den lange tiden som jeg var lukket inne i en anstalt i Oslo, hvor det gjaldt å finne ut om jeg var sinnssyk, eller kanskje det gjaldt mest å finne ut at jeg var sinnssyk, og hvor jeg måtte svare på sine idiotiske spørsmål. Så jeg kan ikke gjøre det klarere nå om jeg har gjort det hele veien.

Det som skal felle meg til jorden, er om og alene mine artikler i avisene. Det er ingen annen ting som kan overføres på meg. For så vidt er mitt

regnskap enkelt og reit. Jeg har ikke angitt noen, ikke deltatt i møter, ikke engang vært innblandet i svartebørsaffærer. Jeg har ikke gitt noe til frontkjemperne, eller til noe annet NS, som nå sies at jeg har vært medlem av. Ingenting altså. — Jeg har ikke vært medlem av NS. Jeg har prøvet å forstå hva NS var for noe. Jeg prøvet å sette meg inn i det, men det ble ikke til noe. Men det kan godt være at jeg nå og da kan ha skrevet i NS' Ånd. Jeg vet ikke, for jeg vet ikke hva NS' Ånd er. Men det kan godt hende at jeg har skrevet i NS' Ånd, at det altså kan ha sivet litt inn i meg fra de aviser jeg leste.

I et hvert tilfelle står jo mine artikler der for alles øyne. Jeg prøver ikke på å redusere, gjøre dem ringere enn de er, det kan være galt nok fra før. Tvertimot, jeg står inne for dem nå som før, og som jeg alltid har gjort. Jeg ber dem å få understreke at jeg satt og skrev i et okkupert land, og jeg vil i den forbindelse gjerne gi noen meget korte opplysninger om meg selv.

Vi var forespeilet at Norge skulle få en høy, en framterende plass i det Storgermanske verdenssamfunn, som nå var i emning, og som vi alle trodde på, mer eller mindre. Men alle trodde på det. Jeg trodde på det derfor skrev jeg som jeg gjorde. Jeg

skrev om Norge som skulle få en slik høy plass, blant de germanske land i Europa. At jeg også i noenlunde tilsvarende grad måtte skrive om okkupasjonsmakten, det skulle være jrlig og redelig å forstå. Jeg skulle jo ikke utsette meg selv for å bli mistenkt, hva jeg forresten meget paradoksalt i virkeligheten allikevel ble. Jeg var hele tiden omgitt av tyske offiserer og mannskap i mitt hus, ja endog om natten, ja mange ganger også om natten til den lyse morgen, og jeg måtte iblant få det inntrykk at jeg var omgitt av observatører som skulle kontrollere meg og mitt husold.

Fra relativt høyt tysk hold ble jeg to ganger som jeg husker nå, 2 ganger minnet om at jeg ikke utrettet så meget som visse navngitte svensker utrettet, det ble påpekt for meg at Sverige var et nøytralt land, hva jo Norge ikke var. Nei man var nok ikke videre tilfreds med meg. Man hadde ventet seg mere av meg enn man fikk. Når jeg da under disse omstendigheter, disse forhold satt og skrev, så vil det være forståelig at jeg til en viss grad måtte balansere som den jeg var, som den mann med det navn jeg var, at jeg måtte balansere mellom mitt land og det andre.

Jeg sier ikke dette for å unnskyld meg, forsvare meg. Jeg forsvare meg overhodet ikke. Jeg gir det til forklaring, jeg gir det som en opplysning til den ærede rett. Og ingen meg at det var galt det jeg satt og skrev, ingen i hele landet. Jeg satt alene på mitt rom, utelukkende henvist til meg selv. Jeg hørte ikke, jeg var så døv at man kunne ikke ha noe med meg å gjøre. Det ble banket i ovnsrøret til meg, når jeg skulle komme ned og få mat, den lyden hørte jeg. Jeg gikk ned, fikk min mat og gikk opp til meg selv og satt meg.

I månedssvis, i årevis, i alle disse år var det slik, og aldri kom et lite vink til meg. Jeg var jo ikke noen rømling. Jeg hadde litt av et kjent navn i landet. Jeg mente å ha venner i begge de norske leirer, både blant quislinger og jøssinger. Men aldri kom et lite vink til meg, et lite godt råd fra omværdenen. Nei, det holdt omverdenen seg meget nøye ifra. Og fra mitt hushold og fra min familie hørte det sjelden eller aldri så at jeg kunne få en opplysning eller hjelp. Alle ting måtte jo foregå skriftlig til meg og det ble for plagsomt. Jeg ble sittende der. Under disse omstendigheter hadde jeg jo bare å holde meg til mine 2 aviser. Aftenposten og Fritt Folk, og i de to bladene sto det jo ikke at det var galt at jeg satt og skrev. Tvertimot, og det var ikke alt galt det jeg satt og skrev. Det var ikke galt da jeg skrev det. Det var rett, og det jeg skrev var rett. Jeg skal forklare det. Hva skrev jeg? Jeg skrev for å hindre at norsk ungdom og manndom opptrådte tosket og utfordrende til okkupasjonsmakten til ingen verdens nytte, bare til undergang og død for dem selv. Det skrev jeg, og varierte på mange forskjellige måter.

De som hoverer over meg nå, fordi de har seiret, seiret i det yre, på overflaten. De har ikke som jeg hatt besøk av familier, fra de minste og oppover, som kom og gråt for sine

Forts. side 12.

En av hjemmefrontens største —

Forts. fra side 5.

understøttelse av påsørende etter at forsørgeren var arrestert eller kommet ut av arbeid på grunn av sin politikk.

Det samlede beløp som er gått gjennom meg, ligger mellom 30—40,000 kroner.

ERLING OFTEDAL (sign.) politiinsp.»

Den andre erklæring er fra selveste domprost K. O. Kornelius, Stavanger, og lyder:

«Blant de mange som støttet oss prester økonomisk i kirkekampen er det neppe noen enkeltperson som har ytet så store beløp som herr N. N. fra Han var flere ganger hos meg med så store beløp at jeg rent forundret meg over at han kunne ha anledning til å gi så meget. Jeg har ingen notater å holde meg til, men jeg vil anslå de beløp jeg har mottatt av ham til kirkekampen, til ca. 25 a 30 tusen kroner.

Det var oss en ypperlig hjelp i vår kamp.

Stavanger domprost, den 3. juni 1945

O. K. KORNELIUS (sign.)»

Disse to herrer

har ifølge egne opplysninger mottatt omlag 70,000 kroner. Til dette beløp kommer så de mange ganger større han ga hjemmefronten og de mange og store bidrag han ga til rømlingers etterlatte familier og avskjedigede tjenestemenn.

Tross skattemyndighetenes utsagn om at de ikke ville skattelegge ham under okkupasjonen for hans virkelige inntekt, kommer nå de samme myndigheter med et krav, som helt vil ruinere ham. Det er i aller høyeste grad en merkelig moral som gjør seg gjeldende i dag. Denne mann som gikk inn for å hjelpe — de samme som i dag vil plyndre ham, med alt det han hadde, ja endog villig til å ofre livet, blir i dag brannskattet av de midler han ga bort og som allerede er kommet samfunnet til gode, og i en tid da

pengene etter hans mening, ble bedre anvendt enn nå.

I steden for å presse denne mann som en sitron —

synes vi det ville være større grunn til å kikke litt på de enkelt personer som land og strand stod som samlebegeer for glade givere. Skulle ikke tiden være inne til at det ble gitt regnskap for alle de pengebeløp som fløt så rikelig inn både i de store prestesekker og inn i de andre poser. Er disse penger blitt skattlagt — eller er det inngått en stilltiende avtale om at det er den glade giver som skal til pers denne gangen også?

Vi går ut fra, at det er de samme herrer som drev det illegale arbeide og som nå står i spissen for denne skattepressings historien. Og da antar vi at de er kjent med at det var mange som ytet utrolige store pengebeløp for å holde partisanvirksomheten gående. Vi er selvsagt kjent med at ingen skal gjøre regnskap for disse penger, som det så smukt heter. Men det hadde allikevel vært meget interessant å sett regnskapene fra herrene Oftedal og Kornelius, ja, for den saks skyld, også fra andre takknemlige mottakere.

Vi sitter inne med opplysninger om mange som har mottatt store beløp til illegale formål under okkupasjonen. Vi mener derfor at det er grunn til å kikke nærmere på hvordan midlene er anvendt.

Vi antar at statsadvokat Oftedal har vært meget streng når det har stått om å få regnskap og opplysninger av dem han har satt i tiltaleboksen. Men nå bør han i rettferdighetens navn — gå sammen med den kirkelige erklæringsskriver og pengemottaker, og løse det store skred av skriftemål, slik at også de slukvorne skattemyndigheter tar til fornuft og lar anstendighetsfølelsen stryke dette skattekrav, som skriver seg fra milde gaver gitt samfunnet engang før og under meget farlige og vanskelige forhold.

NÅ KOMMER BOKEN!

Birger Kvitting: ANGRER DU IKKE?

Sikre Dem boken straks ved å forhåndskjøpe den, da det er uvisst hvor lenge den vil være tilsalgs.

HVORFOR?

FORDI DEN ER EN NADELØS AVSLØRING AV DE IDAG GULLKANTEDE NORDMENN SA HØYT LOVPRISTE NASJONALE HOLDNING.

Boken er den første norske roman som på denne måte tar fariseerismen og den forlorne patriotisme opp til bred behandling. Den er bygget på faktiske begivenheter og forfatterens egne opplevelser. En bok av stor betydning for de som vil ta seg en kikk bak de så kunstferdige, forgylte — men dog så skrøpelige nasjonale kulisser.

Boken koster kr. 10.00 + porto kr. 0.50.

Send Deres bestilling til «8. MAI», Boks 41, Kristiansund N.

De som forhåndskjøper boken vil få den tilsendt primo juni måned.

VARTEGN

Dersom det interesserer deg å akte på tidernes tegn, bør du følge med i VARTEGN — Fanebust og Einarsons illustrerte månedsskrift. Nr. 1 og 2 kan fremdeles skaffes. Nr. 3 foreligger medio mai og kan kjøpes hos kommisjonærene eller i kioskene. Abonnement kan tegnes ved alle innenl. poststeder, eller ved å sende kr. 6.— eller kr. 12.— til forretningsfører H. KJØNAAS, HOMMERSAK.

Send Vartegn til verdig trengende.

Øvet jakkesyer(ske)

får straks plass. Stadig arbeide — godt avlønnet.

PFØDER SPORSEM
Riksfjord, AUKRA.

Krig - kaos - diktatur

er nødvendige følger av en kulturkrise, hvis dypere årsak er at en stor del av menneskeheten i dag bare har et materialistisk livssyn. Den eneste mulige redning er en åndelig reformasjon som kan skape kulturfellesskap mellom alle folk. Disse spørsmål er utdypet i dr. filos. Alf M. Amble's bok

Talama

Norsk og engelsk utg. a kr. 3,20
A/S AMA. NYE TEATER OSLO

Marta Steinsviks

bøker: «De hvite ravnens broderskap» — en samling noveller. — Utmerket kritikk, bl. a. i «Norges Kvinner», kr. 6.50, og siste opplag av «Frimodige Ytringer», kr. 5.00. — Kan bestilles hos «8. Mai» eller direkte fra eksp., boks 4009, Oslo.

Portofritt mot forskudd.

Husk

at ved en annonse i «8. MAI» rekker De ut over hele landet.

Averter derfor når De har noe å selge, når De søker arbeide eller når De selv ønsker arbeid eller funksjonærer.

Gjennom «8. MAI» rekker De et stort og allsidig publikum.

Annonseprisen er 1,50 kroner pr. korpuslinje.

Averter

HÅVAMÅL

er ennå i dag vårt vakreste diktverk, — og gir det fyldigste uttrykk for norsk ånd og lynne. En bok som aldri blir for gammel.
Kr. 6,48.

A-S AMA. NYE TEATER, OSLO

Gjenopptatt praksis:

Overrettssaksfører

N. E. STENERSEN
Drammen

HUSPOST

ledig for sommeren. Gjerne litt eldre NS-medlem. Eget værelse. Arbeidstid 8—5. Fri hver annen søndag. Ingen dyr. Lett forbindelse Oslo.

Fru Aagot Kolsrud,
adr. Killingsmo st. Hølandsbanen

BEKJENTSKAP.

Dannet dame, tyskfødt, huslig m. koselig hjem, ønsker hyggelig eldre herres bekjentskap, ca. 60 år, helst akademiker.

Bill. mrk. «Haveintersert» nr. 87.

Forretningsmann

ønsker å kjøpe igangværende forretning i mindre by eller tettbebygget strøk, helst på Østlandet. Landhandel, manufaktur eller kortvarer. Eventuelt inntre som kompanjong.

Bill. mrk. «Tidl. NS», nr. 75.

Bygningsingeniør

søkes til ingeniørkontor. — Skriv til dette blads ekspedisjon.

HAR DE BRUK FOR MEG?

Jeg er 33 år, har artium, befalsskole og handelsgymn., kurs industribokfør. m/ selvkostberegn. Flerårig praksis fra industrien — ledende stilling. Tidl. N.S. og sveitfører i A.T. — Bill. mrk. «Energisk», nr. 74.

KONTORPOST

av fhv. anstaltbestyrerine. Sykepl. m. fylkes-, handelsskole, kontor og forr.praks. Øv. bokh. kassa, mask.skr.
B. m. «Nu eller senere», nr. 76.

HUSHJELP

ønskes snarest.

Fru ing. Kvendbø, Kristiansund N.
Telefon 1852.

HUSHJELP

får plass snarest på en større gård på Nordmøre. — Gjerne tidl. N.S. Bill. mrk. «God lønn», nr. 70.

Kan noen hjelpe?

Ung frontkj. med hustru og et barn som nå må bo på hver sin kant, håper det er noen som kan hjelpe med liten leilighet i Oslo eller omegn.

Bill. mrk. «Snarest», nr. 73.

Damer!

En mann på landsbygden ønsker å komme i forbindelse med en dame 25—35 år, helst en som savner et hjem. Bill. med foto mrk. «Fremtid», nr. 78.

Tømmerhogst.

6 øvde huggere får godt betalt arbeide. Bra skog og lende og husvær. Adkomsten til skogen er svært grei.

Henvendelse snarest til

Birger Gomsrud,
Gulsvik p.o., Bergensbanen.

Stavanger!

Av omsyn til reiseplan bestillinger på portretter, interiører, eksteriører m. v. sendt meg innen utgangen av mai mnd.
Huss Dahl, — Stavanger.

Jeg søker en dame,

25—35 år, som vil stille for en fhv. NS-mann på landet.
Bill. mrk. «Hjem», nr. 64.

Energisk og pålitelig Ungdom

søkes til landhandel. En som kan føre en mindre varetransportbåt blir foretrukket.

Søknad til ekspedisjonen, bill. mrk. «Nr. 66».

Stugujente.

Ung jente får hyggelig post på gård i Gausdal.

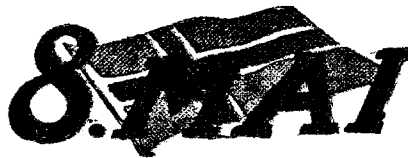
Eksp. anviser, eller Bill. mrk. «Gausdal», nr. 69.

Legionær

i 50-årene med over 30 års erfaring i arkivstudier, bibliotekvirksomhet, slekts-, bedrifts- og lokalhistor. forskning, samt med museumsinteresser søker fast eller konsultativt arbeide, hvorved hans erfaringer kan komme til nytte.

Oppdrag til Bill. mrk. «Nr. 79» i dette blads eksp.

ABONNER

AVERTER

Fra vår utenlandspost --

«VARE VENNER — RUSSERNE».

Den svenske Budapest-legasjon opplevde meget under og etter striden om Budapest i slutten av krigen.

Den svenske attachéen Lars G:son Berg har nå skrevet en bok «Hva hendte i Budapest».

«Så lenge tyskerne var herrer kunne legasjonen arbeide i noenlunde diplomatiske former», skriver han.

Imidlertid følte svenskene seg heller ikke tilfreds. De trodde, slik som mange andre — at det ville bli bedre på alle måter bare de forhatte tyskerne ble drevet ut av landet.

Og Berg skriver:

De fleste av svenskene trodde det skulle bli bedre når russerne kom. Det var en feil oppfatning. Tyskernes jødeforfølgelser blekner i forhold til det de nå skulle få oppleve, skriver forfatteren. Eenergisk torklarte de russerne at de varetok Sovjetsamveldets interesser i Ungarn, men de ble bare viftet bort med bajonettene. Syngende soldater med en vinflaske i den ene hånden og en pistol i den andre, vaklet omkring i legasjonen. Hele kassen og alle disposisjoner for svenske medborgere ble russernes bytte. Overalt ble det plyndret.

«VERDENS SAMVITTIGHET».

Det er ikke bare tyskerne som ikke lengere orker å følge med i «krigsforbryterprosessene», skriver det danske blad «Information». Det er en verden av likegyldighet som omgir Nürnbergdomstolen, noe som en ikke skal ta særlig tungt og alvorlig.

At verden ikke lengere har noen interesse for hva «verdens samvittighet» foretar seg i skyggen av galgene i Nürnberg, får en meget godt forståelse av ved å se den sløvhet verdenspressen legger for dagen. Det første og eneste som ble nevnt fra diplomatsaken, var at baron von Weizsäcker og hans medanklagede hadde fått sin dom. Dommen lød på «skyldig», og det var det vesentligste, mente verdenspressen.

«Information» skriver:

«Loven gjelder altså også diplomater. Det er altså straffbart å forberede, intriguere og veilede. Nå foreligger en krigsrettsdom — om at for å kunne utøve den diplomatiske virksomhet straffefritt, kreves ikke bare takt og dugelighet, — men også noe så merkelig som moral og samvittighet. Dommen burde i virkeligheten foranledige en revolusjon innen den diplomatiske verden. Men en kommer sikkert til å trøste seg med det tyskerne gjør — at regelen gjelder bare de beseirede» —

ISRAEL STARTER MED LIK I LASTEN.

Den helt negative rapport som Israels regjering har avgitt i anledning mordet på Folke Bernadotte, har foranlediget megen avisskrivning i Sverige.

Svenska Dagbladet skriver:

«Mørket over Folke Bernadottes død, vil kanskje aldri forsvinne helt. Enten nå dette beror på de durkdrevne komplottmakere som på en så hurtig måte fikk smuglet bort mordene, eller at det

ikke er tjenlig å grave dypere i sammenhengen — som en for framtiden helst vil ha begravet.

For Israels egen del — var det å håpe, at den nye rettsstat på østerlands jord vil kunne bringe så meget lys over denne hemmelighet, slik at en ikke behøver å starte med lik i lasten».

I DEN STORE SAM- STEMMIGHET

om Atlanterhavspakten hender det en gang i mellom at der kommer en mislyd. Vi leser således i «Den jyske Akademiker» en artikkel under tittelen «Flukten til Amerika», skrevet av en av redaktørene, stud. mag. Karl V. Thomsen:

«Da Columbus kom for skade at opdagde Amerika, fik vi tokbak, kartofler og syfilis derovre fra. Til gengæld fik indianerne kun del i vor kultur. Nu faar USA en underskrift af en herre i ulastelig jaket, og vi faar en dyng vaaben, saa vore martialske embedsmænd ude i garnisonerne er sikker paa legetøj til tidsfordriv.

Der kommer ny forsyninger af krudt og bøsser, saa vaadeskudskurven stadig kan stige. Udviklingen gaar i atlantpagtens skygge mod oprustning, mindsket genopbygning og en kedelig strykelse af de konservative elementer i det politiske liv. Krigsministeriets bud get vil stadig stige deprimerende i forhold til undervisningsministeriets. Med hjemmeværn og forsterket værnepligtpropaganda styrker man militarismen her hjemme. Man øger ikke sikkerheden i verden ved at erstatte fredsduen med jetjagere.»

NEGERSANGEREN PAUL ROBSONS

besøk i Norden har foranlediget mange slags kommentarer. Og mange av dem kan gi anledning til allehånde funderinger for dem, som er rammet av det norske rettsoppgjør. Vi skal gjengi en uttalelse fra dansk «Nationaltidende»:

«Er han da dum? Sikkert ikke. Som han har det, har hundretusinder, ja, maaske Millioner det. De foragter svundne Tiders blodige Forfølgelser på religiøs overtroisk eller rasemessigt Grunnlag. Men de kan ikke se, at de ikke selv er en Døjt bedre og ikke er kommet et Skridt videre end Hekseforfølgere, Religionsfanatikere og Slavehandlere, naar de forfølger, hader og i vældige Slaveleire anbringer mennesker for deres Fødsels, deres Tros eller deres politiske Overbevisnings skyld. Og de raaber paa Fred, samtidig med, at de struttende af Vaaben og glødende af Had raser frem langs Randen af Krigens Afgrund.»

AMERIKA TAR INTET HENSYN.

I dansk «Nationaltidende» skriver læge Dr. med. Fridtjof Bang om Danmark som deltaker i Atlant-pakten:

«Hr. Acheson, der først og sist er amerikaner, har ved sin Politikk, der intet kender til og intet Hensyn tager til nordisk Ideologi, splittet Norden, sikret seg de norske Vestfjorde og tvunget Danmark over i en Politikk, der sætter Landets Eksistens paa Spil — en Brik i Spillet, der, om den mistes, giver Hr. Acheson Lejlighed til at inddrage Grønland som herreløst Gods».

Jeg forsvarer meg ikke --

Forts. fra side 10.

fedre, sine sønner og sine brødre som satt innstengt i en eller annen piggrådleir, og nå var dødsdømt. Ja, nå var dødsdømt. N, jeg hadde ingen makt, men de kom til meg, mange kom til meg. Jeg hadde ingen som helst makt, men jeg telegraferte. Jeg vendte meg til Hitler og til Terboven. Jeg gjorde endog krokveier, f. eks. en mann som het Müller, som sas å sitte inne med innflytelse og makt bak forhenget. Det må vel finnes et arkiv et eller annet sted hvor alle mine telegrammer finnes. Det var mange av dem. Jeg telegraferte natt og dag når tiden var knapp og det gjaldt liv eller død for mine landsmenn. Jeg fikk konen til min gårdsbestyrer til å telefonere mine telegrammer, da jeg ikke selv kunne gjøre det. Og det var altså disse telegrammer som til slutt gjorde tyskerne litt mistenkte overfor meg.

De holdt meg for en slags megler, en litt upålitelig megler som det var beste å holde et lite øye med. Hitler selv fraba seg til slutt mine henvendelser. Han ble kjed av dem. Han viste meg til Terboven, men Terboven svarte meg ikke. Hvor vidt mine telegrammer var til noen hjelp det vet jeg ikke, like så litt som mine stubber i bladene var til noen avskrekkelse for mine landsmenn, som det fra min side var tenkt å være det. Istedet for denne min kjanske fåfengte virksomhet på telegrafien, skulle jeg kanskje heller ha skjult meg selv. Jeg kunne ha prøvet på stukket meg over til Sverige, som så mange gjorde. Jeg ville ikke ha kommet bort der. Jeg har mange venner der, jeg har min store og mektige forlegger der. Og jeg kunne ha prøvet å karre meg over til England, som også så mange gjorde, og som siden kom tilbake som helter, fordi de hadde forlatt sitt land, rømt fra sitt land. Jeg gjorde ingenting i den retning. Rørte meg ikke, det falt meg aldri inn.

Jeg mente å tjene mitt land best ved å bli hvor jeg var og drive mitt jordbruk etter evne nå midt i denne trange tid, da nasjonen manglet alt, og så forøvrigt bruke min penn for det Norge som nå skulle få en slik høy stilling blant de germanske land i Euripa. Den tanke tiltalte meg fra begynnelsen av. Den gjorde mer, den begeistret meg, den besatte meg. Jeg vet ikke at jeg var kvitt den noen gang i alle denne tid, mens jeg satt der i min ensomhet. Jeg synes det var en stor tanke for Norge, og jeg synes den dag i dag i det var en stor og god ide for Norge, vel verd å kjempe for og arbeide for. Men det gikk skjævt med det jeg tenkte. Det gikk skjævt med det. Jeg kom nokså fort i villrede med meg selv, og i den dypeste villrede, da Kongen og hele Regjeringen frivillig forlot landet og satte seg selv ute av funksjon her hjemme. Det slo hele grunnlaget unna meg. Jeg ble hengen mellom himmel og jord. Jeg hadde intet fast å holde meg til lenger. Så satt jeg og skrev, satt og telegraferte og grublet. Jeg grublet på

alt. Jeg kunne således minne meg selv om at hver eneste stort kulturnavn først hadde gått gjennom det germanske Tyskland for å bli stort i hele verden. Det hadde jeg ikke urett i å tenke. Men jeg fikk feil for det også. Og for dette fikk jeg feil, skjønt det var en soleklar ting i vår historie og vår nye historie.

Men det førte ikke fram for meg, nei det førte ikke fram for meg. Det førte tvertimot til at jeg i alles øyne og hjerte satt der og svek det Norge jeg ville heve opp. At jeg svek det. Nå, det får så være. Det får så være hva alle disse all verdens øyne og hjerter nå vil belaste meg for. Det er mitt tap jeg har å bære, og om 100 år er allting glemt. Da er endog den ærede rett glemt. Alle våre navn her til stede i dag vil om 100 år være utslettet av jorden, og husker ikke mere, nevnes ikke mere. Vår skjebne er glemt.

Når jeg satt der og skrev etter beste evne, og telegraferte natt og dag, så satt jeg altså og forrådde mitt land, heter det. Jeg var landsforræder heter det. Det får så være. Men jeg følte det ikke slik, kjædet det ikke slik og jeg kjenner det ikke slik i dag heller. Jeg har den beste fred med meg selv, den aller beste samvittighet.

Jeg holder det alminnelige omdømme nokså høyt. Jeg holder vårt norske rettsvesen enda høyere, men jeg holder det ikke så høyt som jeg holder min egen bevissthet om hva som er godt og ondt, hva som er rett og galt. Jeg er gammel nok til å ha en rettesnor for meg selv, og dette er min.

I mitt etterhånden lange liv, og i alle de land jeg har fart, og blant alle de folkeslag jeg har blandet meg i, har jeg evig og alltid bevart og bevaret hjemlandet i mitt sinn. Og jeg akter fremdeles å gjemme mitt hjemland der, mens jeg går og venter på min endelige dom.

Nå takker jeg den ærede rett.

Det var bare disse få og enkelte ting jeg ønsket å uttrykke ved denne leilighet, for ikke hele tiden å være like stum som jeg er døv. Det har ikke vært ment som noe forsvar fra min side. Det som kan ha lytt kommer bare av stoffet i min tale. Det kommer av at jeg var nødt til å nevne en del kjennsgjerninger. Men det har ikke vært ment som noe forsvar, derfor har jeg heller ikke ymtet noe om mine vitner, som jeg nok kan ha noen av å henvise til. Og jeg har heller ikke villet nevne av mitt øvrige materiale som jeg vel også kan ha nok av. Det kan utstå. Det kan vente til en gang siden, til kanskje bedre tider, og til en annen rett enn denne. Der kommer vel en dag i morgen også, og jeg kan vente. Jeg har tiden for meg, levende eller død, det er likegyldig. Og fremfor alt er det likegyldig for verden hvordan det går det enkelte menneske, i dette tilfellet meg. Men jeg kan vente. Jeg får vel slik å gjøre.

Trykt i Nordmørspostens Trykkeri.